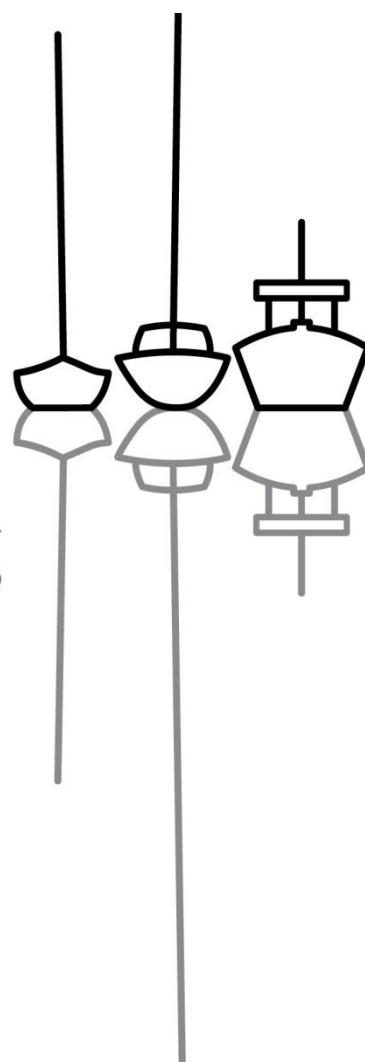

Evalueringsrapport 1:

Både og Bornholms Havne – de skjulte skatte

BADE og

Anja Bach-Jensen, Center for Regional- og Turismeforskning

April 2012

CRT

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	3
2	Projektet kort fortalt.....	4
2.1	Mål.....	4
2.2	Forløb	4
3	Evalueringsdesign	6
3.1	Model	6
3.2	Data	6
3.2.1	Ressourcer	6
3.2.2	Aktiviteter	6
3.2.3	Effekter.....	8
3.3	Intern evaluatør	9
3.4	Brugerdrevet innovations formål.....	10
4	Aktiviteter i Delprojekt 1	11
4.1	Kick-off.....	11
4.2	Udarbejde metodekatalog	11
4.3	Engagering af havnene og deres brugere	12
4.3.1	Urban Morgenmad.....	12
4.3.2	Informationsmøder.....	12
4.3.3	Årsager til fravalg af deltagelse i projektet	13
4.4	Identifikation af behov og kvalitetskriterier.....	16
4.4.1	Årsager til deltagelse i projektet.....	16
4.5	Klassifikation af havnene.....	18
4.6	Fremtidens havn 1	18
4.6.1	Bornholms Efterskole.....	19
4.6.2	Deltagernes evaluering af workshopforløbet	19
5	Opsamling på Delprojekt 1	25
5.1	Frafald	25
5.2	Resultater	27
5.2.1	Idébank	27
5.2.2	Metodekatalog	30
6	Spørgeskemaundersøgelser.....	43

1 Indledning

"Bornholms havne – de skjulte skatte" er et kreativt udviklingsinitiativ for øens havne. Projektet, som I daglig tale kaldes "Både og", har som mål at sikre Bornholms havne et bæredygtigt grundlag for fremtidig udvikling og drift gennem anvendelsen af brugerdreven innovation. Ved bæredygtig forstås i denne sammenhæng en udvikling og drift, der både er forankret i lokalsamfundet og hænger økonomisk sammen.

Bornholms Regionskommune, Business Center Bornholm og Center for Regional- og Turismeforskning står bag projektet, der er støttet med midler fra Erhvervs- og Byggestyrelsens "Globaliseringsmidler til understøttelse af brugerdreven innovation", NaturErhvervstyrelsen ansøgt via LAG Bornholm (Landdistriktsprogrammet 2007-13 og Fiskeriudviklingsprogrammet 2007-2013) samt Landdistriktspuljen 2008 under Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Projektet har et samlet budget på 3.250.920 kroner.

I projektet spiller de enkelte havnes brugere den centrale rolle, således at den sociale kapital i de enkelte havne aktiveres og initiativer og ambitioner forankres lokalt. Konkret står Center for Regional- og Turismeforskning for afvikling af et workshopforløb i fire af øens havnebyer – Allinge, Gudhjem, Svaneke og Nexø – i løbet af efteråret 2011 og foråret 2012. Workshopperne har til formål at fremme en innovativ og kreativ tankegang med henblik på at udvikle idéer og konkrete koncepter for den enkelte havn.

Resultatet vil være et omfattende visionskatalog for hver enkelt havn, der visualiserer alle de mange idéer, der kan skabe helt nye oplevelser på de bornholmske havne og bidrage til havnenes fremtidige udvikling og drift. Kataloget udarbejdes af brugerne i samarbejde med en arkitekt og tænkes efterfølgende anvendt som salgsprospekt i forbindelse med fundraising.

Projektets afslutning bliver markeret med arrangementet Havnens Dag i sensommeren 2012, hvor alle deltagende havne holder åbent hus som led i Bornholms Kulturuge. Endvidere afholdes en fagkonference om projektets metoder, proces og resultater i vinteren 2012.

Denne rapport redegør for aktiviteterne i projektets første fase (Delprojekt 1), hvor fokus har været metodeudvikling, engagering af brugere samt idéudvikling. Delprojekt 1 afsluttes med udgangen af 2011, hvor midlerne fra NaturErhvervstyrelsens Landdistriktsprogram 2007-2013 samt Landdistriktspuljen 2008 ophører.

En redegørelse for aktiviteterne i Delprojekt 2 samt en egentlig effektevaluering af projektet vil foreligge i sommeren 2013.

2 Projektet kort fortalt

Projektet skal understøtte de politiske beslutninger, strategier og målsætninger omkring Bornholms havne, som er truffet af Bornholms Regionskommune. Havnenes økonomi er presset, specielt efter fiskerikrisen i 90'erne. Havnene har brug for udvikling, idet både de kommunale og private havne står overfor store økonomiske udfordringer.

Der er mange muligheder for innovation og udvikling på de bornholmske havne; både på den enkelte havn og havnene set i en fælles sammenhæng. Med udgangspunkt i havnenes autenticitet og historie er der mange potentialer for at tilføje kreativitet og skabe nye, spændende oplevelsesrum.

2.1 Mål

Det overordnede formål med projektet er at sikre Bornholms havne et bæredygtigt grundlag for fremtidig udvikling og drift med udgangspunkt i en brugerreven innovationsproces. Det betyder med andre ord, at det er øens borgere, der skal udvikle visionerne for fremtidens havn. Projektets formål realiseres gennem projektet ved opfyldelse af følgende målsætninger:

1. De bornholmske havne er tilført ny kreativitet, kvalitet og mening.
2. Afvikling af begrænsninger i havnenes brugerkreds, som historisk har været styret af bådejerne.
3. Afdækning af, hvordan havnene kan bidrage til et bedre liv for brugerne, både i forhold til bosætning, arbejdssted og fritid
4. Udvikling af ejerskab blandt havnenes brugere, det omkringliggende erhvervsliv og lokalsamfund.
5. Udforskning af samarbejds muligheder mellem havnene.

Figur 1 Målsætninger

Det mest håndgribelige resultat af projektet bliver et *visionskatalog* for hver enkelt havn, der visualiserer alle de mange idéer, der kan skabe helt nye oplevelser på de bornholmske havne. Kataloget skal bruges til fundraising med henblik på at tilvejebringe økonomiske ressourcer til realisering af initiativerne, således at projektet på sigt vil få sat sit aftryk på havnenes fremtidige udvikling og drift.

Projektets indhold og resultater formidles til den brede offentlighed gennem arrangementet Havnens Dag i sensommeren 2012, hvor alle deltagende havne holder åbent hus som led i Bornholms Kulturuge. Endvidere afholdes en fagkonference om projektets metoder, proces og resultater i vinteren 2012.

Derudover realiseres projektmålene gennem det workshopforløb, som udgør projektets kerne.

2.2 Forløb

Workshopforløbet har til formål at udvikle idéer og konkrete koncepter for den enkelte havn i projektet, og de aktiviteter og opgaver, der arbejdes med, har til formål at fremme en innovativ og kreativ tankegang. Deltagerne er således bl.a. blevet præsenteret for nogle arbejdsformer, som anvendes på Arkitektskolen i Århus og på Danfoss Universe, når der skal udvikles nye oplevelseskoncepter. Workshopforløbets indhold fremgår af 5.2.2 Metodekatalog.

Processen sætter også særligt fokus på nye indtægtskilder og nye samarbejds muligheder, da fremtidig udvikling og drift i havnene forudsætter, at initiativerne både forankres i lokalsamfundet og hænger økonomisk sammen. Forløbet opsummeres i Figur 2. Se endvidere Bilag 2. Aktivitetsplan, hvor projektets faktiske aktiviteter holdes sammen med de planlagte.

Delprojekt 1		Jan. – dec. 11
Kick off	Præsentation af projektet på halvårligt havnemøde i kommunalt regi.	Jan.-apr. 11
Udarbejde metodekatalog	Indsamling og beskrivelse af metoder til brugerdreven innovation (5.2.2. Metodekatalog).	Jan.-maj 11
Engagering af havnene og brugerne	Urban Morgenmad Informationsmøder Opfordring til deltagelse i arbejdsgrupper	Apr.-maj 11
Identifikation af behov og kvalitetskriterier	Workshop 1 Afdække deltagernes forståelse af "den gode oplevelse" og "det gode havneliv".	Jun.-sep. 11
Klassifikation af havnene	Workshop 2 Kortlægge kulturelle/socialt og fysiske karakteristika ved havnen - <i>design for locality</i> . Workshop 3 Afdække havnenes oplevelsespotentialer gennem deltagernes forhold til og oplevelse af udvalgte områder på havnen - <i>design for locality</i> .	Sep.-nov. 11
Fremtidens havn del 1	Workshop 4 Inddragelse af ny teknologi i idéudviklingen. Workshop med Bornholms Efterskole Unge idéer og visioner for havnene. Workshop 5 Strukturering af idégenereringsprocessen gennem brainstorm og scenarierkrivning. Opsummering af idéer (5.2.1. Idébank).	Okt.11 – dec. 11
Delprojekt 2		Jan.12 – aug.13
Fremtidens havn del 2	Studietur til København Give inspiration gennem eksempler på nye byrum med fokus på innovation og kreativitet samt skabe netværk havnegrupperne imellem. Workshop 6 Feedback på de enkelte idéer. Workshop 7 Fremtiden: retningslinjer for tildeling af midler fra fonde samt beslutning om forankring og organisering efter projektophør. Workshop 8 Demonstrere og evaluere konceptets udformning og udtryk gennem "Rapid prototyping" eller "Mock-up" af en eller flere idéer med henblik på ekstern feedback. Workshop 9 Fælles fremlæggelse, feedback og sparring af idéer på tværs af de deltagende havne.	Jan.-apr.12
Den enkelte havn	Visionskatalog til brug for efterfølgende fundraising udarbejdes sammen med arkitekt. Digital visualisering af hver gruppes idéer samt 3D-modeller af dele af materialet.	Apr.- aug. 12
Videnoverførsel til andre havne	Havnens Dag , hvor havnegruppernes idéer og visualiseringer præsenteret for offentligheden. Fagkonference om projektets metoder, proces og resultater.	Sep.-dec. 12
Fundraising mv.	Bistand i forbindelse med fundraising efter havnegruppernes ønske.	Sep. 12- aug. 13

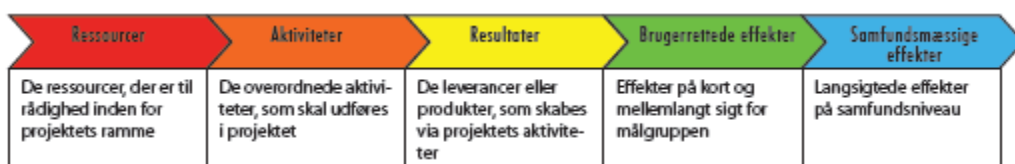
Figur 2 Projektforløb.

3 Evalueringsdesign

Ved planlægning af evalueringen er der taget udgangspunkt i projektbeskrivelsen og den efterfølgende korrespondance mellem bevillingsgivere og Bornholms Regionskommune samt evalueringsfaglige overvejelser om, hvordan evalueringen kan opfylde intentionerne i projektet. Bemærk at denne rapport alene evaluerer projektets Delprojekt 1. En samlet evaluering af projektet følger efter projektafslutningen i august 2013.

3.1 Model

Den overordnede model for evalueringen er tilrettelagt med udgangspunkt i Logisk Model udarbejdet af Manto A/S, ApEx (Center for anvendt oplevelsesøkonomi) og InViO (Innovationsnetværk for Vidensbaseret Oplevelsesøkonomi)¹.

Figur 3 Logisk Model

Denne delrapports fokus er primært evaluering af de *Aktiviteter*, som har fundet sted i Delprojekt 1, samt en gennemgang af konkrete *Resultater* af denne første del af projektet.

3.2 Data

I det følgende gennemgås og begrundes det planlagte datagrundlag til den samlede evaluering. Datagrundlaget er illustreret i Figur 4 og 5. Der kan ske løbende justering og tilpasning undervejs i projektforløbet.

3.2.1 Ressourcer

Deltagermotivation Man kunne bl.a. tilmelde sig projekt "Både og" ved at angive navn og e-mail i en formular på hjemmesiden www.bornholmshavne.dk. I tilmeldingsformularen blev folk bedt om at angive deres motivation for at deltage i projektet.

Organisation Projektets ledelse og styregruppe bliver stillet en række spørgsmål om projektforløbets opstart og gennemførelse dels skriftligt (formelt ved afslutningen) og dels mundtligt (impulsivt, løbende i processen).
Evaluators har tillige deltaget på en række projektmøder og styregruppemøder.

3.2.2 Aktiviteter

Årsager til fravalg Folk tilmeldte sig informationsmøder om projekt "Både og" ved at angive navn og e-mail på projekthjemmesiden. De mødedeltagere, som *ikke* tilmeldte sig projektet efterfølgende, har fået tilsendt et

¹ Line Bjerregaard Jessen, Anna Porse Nielsen & Jens F. Jensen: *Oplevelsesøkonomisk effektvurdering – Model og eksempler*. Aalborg Universitetsforlag 2011.

kort spørgeskema vedrørende årsagen til, at de valgte ikke at deltage i projektet, trods deres interesse herfor.

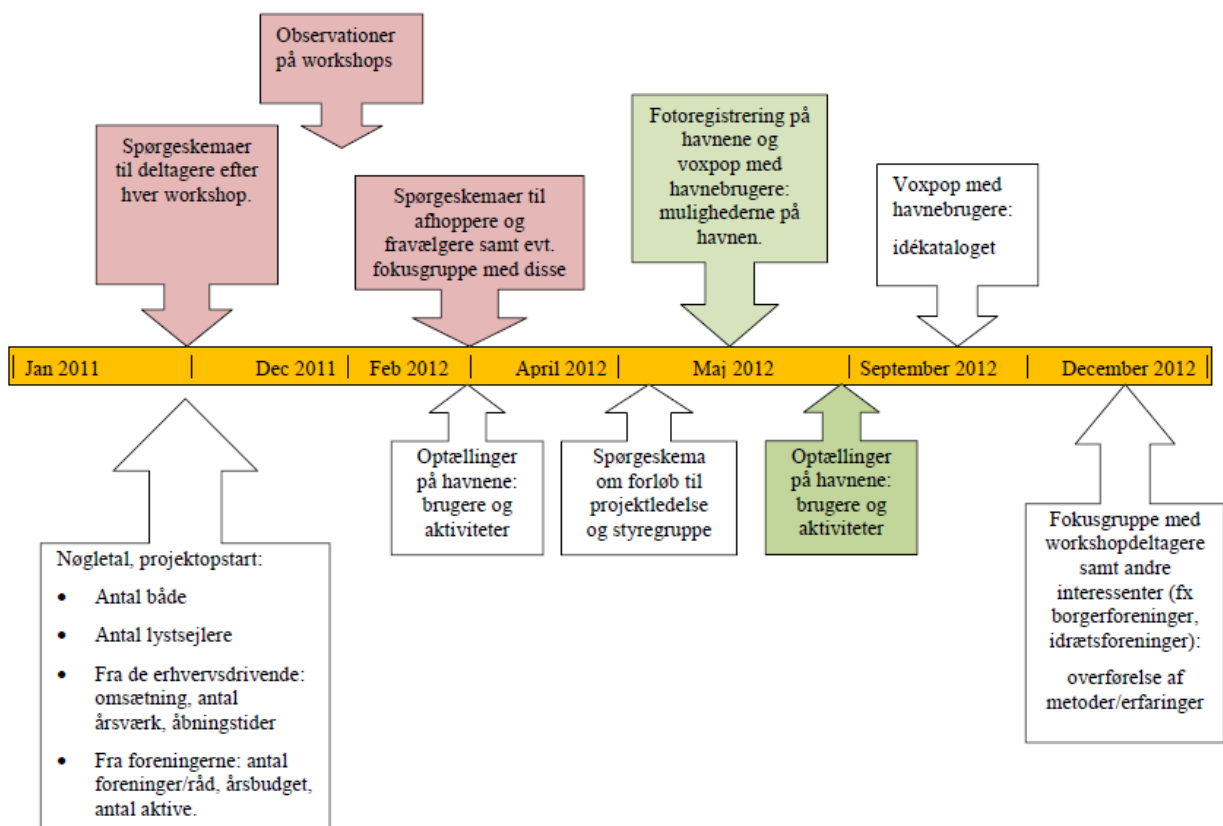
Workshopforløbet

Evaluator har været observatør (betragtet deltagernes interaktion og lyttet til deres diskussioner, men har ikke deltaget aktivt og derved influeret på processen) på to workshops i hver havnegruppe fordelt på workshop nr. 3 til 8, og deltager desuden på den 9. fælles workshop. En anden medarbejder fra CRT deltog sammen med projektleder på de første workshops.

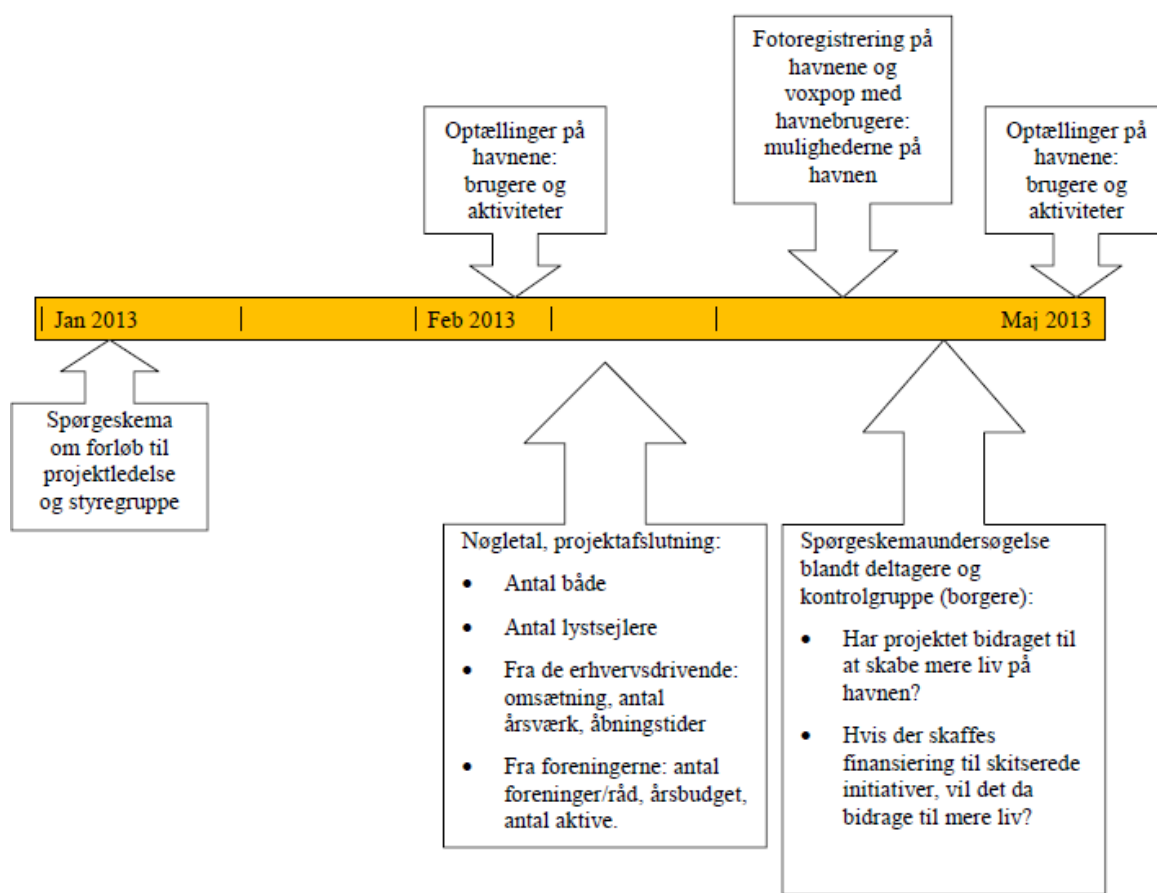
Deltagernes umiddelbare feedback på workshopforløbet er indsamlet vha. en spørgeskemaundersøgelse, hvor deltagerne har fået tilsendt spørgeskemaet dagen efter den enkelte workshop. For at undgå rovdrift på deltagernes svarlyst er der kun udsendt skemaer efter fire på hinanden følgende workshops midtvejs i forløbet. Denne undersøgelse har således karakter af en midtvejsevaluering. *Der er planlagt en fælles fokusgruppe med deltagere fra alle fire havnegrupper efter afslutning af workshopforløbet.*

Årsager til at forlade

Undervejs i workshopforløbet har nogle deltagere forladt projektet. De har selv mailet en begrundelse, eller har modtaget et kort spørgeskema om årsagen til, at de har forladt projektet.

Figur 4 Dataindsamling i 2011 og 2012

Figur 5 Dataindsamling i 2013

3.2.3 Effekter

Nøgletal	<p>Fra projektopstart og projektafslutning sammenstilles en række nøgletal om havnene i projektet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Antal både i havnen • Antal lystsejlere i løbet af et år/en sæson • Fra de erhvervsdrivende: omsætning, antal årsværk, åbningstider • Fra foreningerne: antal foreninger/råd, årsbudget, antal aktive.
Overførsel af metode	Efter evaluering af workshopforløbet samt færdiggørelse af visionskataloget konsulteres andre interessegrupper (fx borgerforeninger, handelsstandsforeninger og idrætsforeninger) vedr. perspektiverne i at anvende tilsvarende metoder til andre brugerdrevne udviklingsprojekter.
Vurdering af visioner	Tilfældige havnebrugeres vurdering af visionskatalogets indhold indsamles gennem voxpop på havnene.
Vurdering af betydning	Umiddelbart inden projektafslutningen i august 2013 gennemføres en kort spørgeskemaundersøgelse blandt projektdeltagerne og som kontrolgruppe gennemføres en undersøgelse blandt tilfældige borgere i de fire byer (fx via e-mails til medlemmer af

idrætsforeningerne i de fire byer, da man herved får dækket et bredt udsnit af borgerne). Fokus: har projekt "Både og" efter din mening bidraget til mere liv og aktivitet på havnen? Forventer du at projektet fremadrettet, hvis der kan skaffes finansiering til et eller flere af de skitserede initiativer, vil bidrage til mere liv og aktivitet?

Synlig effekt

For at give mulighed for ad åre at følge op på projektets effekt på en kvantificerbar måde foretaget forskellige optællinger, observationer og registreringer af udviklingen i brugere og aktiviteter i hver enkelt havn.

Havnens brugere – deres køn, alder og aktivitet – optælles to gange årligt i 2012 og 2013. Optællinger og observationer udbygges med små interviews af voxpop karakter. *Dette sker i samarbejde med elever fra Bornholms Efterskole.*

Havnens aktiviteter - både anlægsaktiviteter (fx legeplads, bålplads) og arrangementer/events (fx markedsdage, fisketure) – optælles ligeledes to gange årligt i 2012 og 2013. Det sker sammen med arbejdsgruppen for også at fange aktivitetsmuligheder, som ikke er synlige for offentligheden.

For yderligere at kunne dokumentere og illustrere havnens udvikling under og efter projektforløbet illustreres optællingerne med en årlig *fotoregistrering* på udvalgte lokaliteter i hver havn.

Cost benefit analyse

Afslutningsvis sammenstilles en cost-benefit-analyse – hvordan er forholdet mellem de anvendte ressourcer i projektet, og det udbytte, som de bornholmske havne, Bornholms Regionskommune og CRT kan/forventes at kunne indkassere?

3.3 Intern evaluator

Evaluator har fulgt projektet på sidelinjen, og har ikke aktivt taget del i workshopperne eller i planlægning og gennemførelse af projektet. Det er dog ikke desto mindre CRT, som har været både projektleder og evaluator på projektet, og de to medarbejdere arbejder tæt sammen (bogstaveligt talt) i det daglige. For at sikre anonymitet og fortrolighed i forhold til indsamling af feedback fra projektdeltagerne er der derfor bl.a. i udstrakt grad gjort brug af elektroniske spørgeskemaer.

Evaluators rolle har som konsekvens af det tætte samarbejde i høj grad været både "kritisk ven" og "supporter". Qua sin løbende indsamling af viden om projektdeltageres opfattelse og udbytte af workshopperne har evaluator kunnet give projektlederen en vis feedback i forhold til praktisk gennemførelse og også i forhold til eventuel gennemgående ris/ros. I overensstemmelse med de bagvedliggende tanker om et iterativt projektforløb, har projektlederen kunnet inddrage denne viden undervejs og gøre løbende justeringer.

3.4 Brugerdreven innovations formål

Slutteligt bør læseren bør være opmærksom på, at målet for program Brugerdreven Innovation, hvor en væsentlig del af projektf finansieringen kommer fra, er at *"... styrke brugerdreven innovation i virksomheder og offentlige institutioner "* (§1, Bek. nr. 241 af 20. marts 2007). Programmet har således ikke et demokratisk eller frigørende sigte, som det også fremgår af definitionen på brugerdreven innovation *"en systematisk tilgang til udvikling af nye produkter, processer, organisationsformer mv., der bygger på udforskning eller inddragelse af brugernes liv, identitet, praksis eller behov, herunder ikke-erkendte behov, som forventes senere at komme til udtryk som efterspørgsel fra større brugersegmenter"* (Stk. 2). Brugere ses altså som en kilde til viden, der kan omsættes til innovation, hvor det centrale er, om processerne skaber innovation, og ikke om brugerne opfatter projektet (initiativerne) som givende, oplysende mv.

Det er derfor set i dette lys muligt, at projektet ultimativt skaber innovationer i de involverede havne, men på en måde/i et omfang, som de deltagende havnebrugere ikke finder givende. Derfor kan deltagerne faktisk godt ende med at være kritiske over for projektføreløbet og resultaterne på visse områder, selvom formålet med at skabe brugerdreven innovation i havnene realiseres. Målet er dog selvfølgelig, at alle går glade hjem til sidst.

4 Aktiviteter i Delprojekt 1

I det følgende gennemgås de aktiviteter, som har fundet sted i projektets første år (2011). Gennemgangen suppleres med tilbagemelding og evaluering. Fokus er på proces og metode.

4.1 Kick-off

Projektet blev officielt sparket i gang i april 2011. Her blev projektet præsenteret på BRK's halvårslige havnemøde, hvor alle øens havne – kommunale, kommunalt ejede aktieselskabshavne samt private havne – inviteres. Mødet havde deltagere fra ca. 15 af øens 27 havne.

Ingen brugerdreven innovation uden brugere, og derfor var fokus i projektets opstartsfasen i høj grad også koncentreret omkring opmærksomhedsskabelse omkring projektet samt engagering af havnebrugere og borgere generelt.

Der blev lavet en projekthjemmeside – www.bornholmshavne.dk samt oprettet en Facebookgruppe <http://www.facebook.com/pages/Bornholms-havne-B%C3%A5de-og/180860505295626> til oplysning om projektet og dets aktiviteter og arrangementer, generel dialog med deltagere/interesserede samt til brug for tilmelding til arrangementer og deltagelse i projektet.

For at skabe opmærksomhed om projektet blev der udsendt pressemeddelelser til de lokale medier, hvilket resulterede i artikler i Bornholms Tidende samt indslag på P4 Bornholm og på TV2 Bornholm. Der blev endvidere opsat plakater om de fire informationsmøder (se 4.3 Engagering af havnene og deres brugere) på bl.a. havnebyernes biblioteker og på de offentlige opslagstavler på alle øens havne.

4.2 Udarbejde metodekatalog

Sideløbende med engagering af havnebrugere og borgere, blev projektets metodiske indhold tilrettelagt. Projektets metodiske rammebetingelse er brugerdreven innovation, og derfor anvendes der metoder inden for *participatory design* og *co-creation*², hvor brugerne ved aktiv deltagelse på workshops udvikler nye idéer/koncepter. Projektet tager endvidere udgangspunkt i *design for locality*³ – altså udvikling og design af nye aktiviteter og oplevelser med forankring i det specifikke miljø.

Udgangspunktet var, at der skulle dannes arbejdsgrupper i alle havne, hvor der var nok interesserede borgere (ca. 10). Der blev skitseret et ensartet workshopforløb bestående af 12 workshops, og metoder til anvendelse i forløbet blev samlet i et katalog (indsat bagerst i rapporten). Det var fra start forventet, at der ville være stor forskel på, hvordan de tiltænkte metoder på de forskellige workshops ville blive modtaget af deltagerne. Derfor der foregik en løbende justering og tilpasning af metoderne, således at erfaringer fra en workshop i én havnegruppe er kommet de andre grupper til gavn. I samme ånd blev det planlagte forløb med 12 workshops skåret ned til 9, og nogle metoder måtte justeres, fordi deltagerantallet faldt i nogle af grupperne. Der har altså været tale om et meget iterativt projektforsøg.

² C.K. Prahalad og Venkat Ramaswamy (2000): *Co-Opting Customer Competence* og (2004): *Co-creating unique value with customers*.

³ John Thackara (2005) *In the Bubble - Designing in a Complex World*, The MIT Press Cambridge, Massachusetts, London.

4.3 Engagering af havnene og deres brugere

Borgerne blev introduceret for og inviteret til at deltage i projektet i løbet af maj 2011 med afholdelse af først *Urban Morgenmad* og siden *Informationsmøder*.

4.3.1 Urban Morgenmad

De tre urbane morgenmadsarrangementer blev afholdt i hhv. Hasle, Tejn og Gudhjem og havde deltagelse af mellem 30 og 50 personer fordelt hen over morgenen. Primært lokale borgere, men også turister. Omkring seks af morgenmadsspiserne i Gudhjem endte med at tilmelde sig projektet. Et par af disse (bl.a. havnefogeden) var nærmest selvskrevne, men metoden hvervede også flere helt almindelige borgere. Der blev ikke oprettet havnegrupper i hverken Tejn eller Hasle.

+

- Uformelt og uforpligtende debatforum.
- Skabte opmærksomhed i havnebilledet.
- Fængede DR Bornholm, som sendte live fra to af arrangementerne, hvilket bidrog yderligere til debatten.

-

- Projektleder stod for kaffe, brød mv., og det gik ud over muligheden for at komme i dialog med borgerne.
- En del kom primært for at viderelevere gode idéer eller berette om helt konkrete forhold på havnen, de var utilfredse med og ville ændre. En postkasse el. lign. til formålet havde været hensigtsmæssigt, da det tog fokus.

Figur 6 Urban Morgenmad set i bakspejlet

4.3.2 Informationsmøder

Umiddelbart efter de uformelle morgenmadsarrangementer, blev der afholdt egentlige informationsmøder i fire andre havnebyer - Nexø, Rønne, Svaneke og Sandvig. Hensigten med møderne var at orientere borgerne om projektet og hverve deltagere til arbejdsgrupperne. For at trække folk af huse var møderne krydret med spændende oplæg af forskellige markante foredragsholdere: Emilia van Hauen, Anne Skare Nielsen, Eva Stensig og Preben Meyer. De fire oplæg handlede om forskellige emner, der på hver sin måde kunne relateres til projektet. Der

var eksempelvis foredrag om sociale fællesskaber og frivilligt arbejde og "smart computing", et nyt sæt af teknologiske byggeklodser, der skaber helt nye muligheder for brugerdreven innovation og interaktive oplevelser. Møderne blev som før nævnt annonceret i Bornholms Tidende samt vha. plakater. Borgerne tilmeldte sig ved angivelse af navn og e-mailadresse via projekthjemmesiden www.bornholmshavne.dk.

Skønsmæssigt deltog et sted mellem 100 og 150 borgere i informationsmøderne. En optælling viser, at der var 99 unikke e-mailadresser tilmeldt, men flere ægtepar og kollegaer havde tilmeldt sig med blot én e-mail, nogle deltog på flere informationsmøder, og andre igen tilmeldte sig uden at komme eller dukkede op uden at have tilmeldt sig. Alle møder indledtes med en kort introduktion til projekt "Både og", hvorefter oplægsholderen kom på. Efterfølgende var der debat deltagerne og oplægsholdere imellem samt mulighed for at stille spørgsmål til projektets forløb og indhold.

På møderne blev deltagerne opfordret til at tilmelde sig projektførelsen. Også dette foregik via angivelse af navn og e-mail under en særlig fane på projekthjemmesiden, hvor man kunne "Stemme på sin havn". Fik havnen stemmer nok, ville der blive oprettet en arbejdsgruppe. Ved sammenligning af tilmeldingerne fremgår det, at i alt ca. 24 projektdeltagere blev rekrutteret via informationsmøderne. Det var særligt i Nexø og Svaneke, at stolene i arbejdsgruppen blev fyldt godt op af folk, som havde hørt om projektet på informationsmødet i byen. Der var ikke nok stemmer til en arbejdsgruppe i hverken Rønne eller Sandvig, men flere af deltagerne på disse møder tilmeldte sig arbejdsgrupperne i de andre havne.

4.3.3 Årsager til fravalg af deltagelse i projektet

En del borgere deltog i informationsmøderne uden at tilmeldte sig en workshop efterfølgende, og de er efterfølgende via en anonym spørgeskemaundersøgelse blevet spurgt om årsagen til deres fravalg af deltagelse i projekt Både og. Undersøgelsen blev sendt til i alt 74 e-mail adresser, hvoraf der kom svar fra 29 (39 %).

Figur 7 gengiver alle fravælgernes begrundelser. Årsagerne til fravalg kan opsummeres til:

- *For få fra pågældende havn* - man tilmeldte sin lokale havn, men da der ikke var nok, som gjorde dette, kunne man ikke komme til at deltage. Det er primært borgere fra Tejn og Hasle, som på denne vis er blevet "udelukket fra projektet" endskønt nogle borgere gerne ville have deres havn med.
- *Manglende tid/overskud* - en del var faktisk interesserede i projektet, men havde ikke tid og overskud til at deltage.
- *Det indholdsmæssige/organisatoriske fængede ikke* - atter andre havde haft ambitioner om at tilmelde sig, men trak i land igen, da de hørte nærmere om projektets konkrete indhold.
- *Personlige årsager* - bl.a. sygdom, barsel og uddannelse.
- *Kom kun for oplæggene* - endelig var der på alle møder deltagere, som alene var kommet for at høre oplæggene.

Fravælgerbegrundelser

For få fra pågældende havn/manglende relevans for pågældende havn

- *Syntes ikke at projektet var relevant for Nørrekås i Rønne*
- *Min interesse er koncentreret om Hasle, og jeg var lidt i vildrede om yderligere engagement, da Hasle jo var/er godt i gang med deres havneprojekt. Var nok en smule bange for at det videre forløb måske ville komme til at gå ud over Hasles projekt, som altså er mit hjertebarn.*
- *Jeg ønskede at deltage, men der var for få fra Hasle til at danne en gruppe.*
- *FRAVALGTE ikke projektet, men blev fravalgt deltagelse, da jeg bor i Tejn, hvor der ikke var tilstrækkelig tilslutning for aktivitetsforløbet.*
- *Jeg har bestemt ikke fravalgt og har stadig interesse især i Tejn Havn. Jeg har været til flere møder: Tejn Havn, Værftet, Borgerhuset i Tejn aftensmøde.*
- *Som repræsentant fra en af de mindste havne på Bornholm (Helligpeder) foreslog jeg efter stormødet, at man oprettede en fælles gruppe for de mindre havne. Det er svært at samle en gruppe for den enkelte lille havn - det handler jo om et hvis antal aktive med overskud, fra lokalområdet. Problemerne/udfordringerne ligger jo også i bevaringen af de små havne, nye aktiviteter m.m., og er rimelig ens for disse havne. Et sådant forum kunne bruges til udveksling af erfaringer og ideer, som så kunne bruges i den enkelte havn. Dette lå udenfor "Både og", og jeg fravalgte derfor.*

Det indholdsmæssig/organisatoriske

- *Det fængede bare ikke. Der var rigtig meget diskussion blandt de faste havnefolk - svært at komme med ind... Emilia var dog lige i skabet! Super god!*
 - *Jeg deltog i første møde på Svaneke Rådhus, men den måde projektet blev fremlagt på eller introduceret på var ikke motiverende for at fortsætte.*
 - *1)Jeg er i forvejen involveret i alt for mange aktiviteter med betydning for mit lokalområde og også projekter udenfor øen. Tiden slår ikke til. 2) Jeg har desværre erfaret at BRK, når de inddrager lokale følgegrupper eller arrangerer workshops, i flere tilfælde ikke lytter og ikke tager synspunkter i betragtning, som afviger fra planer, der allerede er lagt. Borgerinddragelsen sker på for sent et tidspunkt.*
 - *Fordi jeg ikke havde lyst til at deltage i en masse møder med folk, der snakker og snakker.*
 - *Har deltaget i alle møder, fordi oplægsholderne var fantastiske. Disse foredrag var meget inspirerende som oplæg til nye måder at finde nye potentialer på hele Bornholm. Udgangspunktet eller grundlaget BÅDE OG med det sigte at inddrage borgerne og opfordre til forslag og medvirken er sådan set fint nok som hensigt, og alligevel et alt for enøjet og dermed begrænset projekt. Planen for processen virker derfor helt ude af trit med de forskellige forudsætninger, der ligger i de forskellige byer, og havnenes rolle som del af disse byers aktiviteter. I f.eks. Hasle har man jo en samlet plan for både by og havn. Derfor vil det virke fuldkommen forkert at opfordre til at lave endnu en gruppe omkring BÅDE OG. Hasle har jo i forvejen en arbejdsgruppe, som del af bygruppen, der arbejder med havneaktiviteter. Projektlederne Mogens og Sofie er gode, søde og arbejdsomme, men har ikke fået mulighed for at tilegne sig den nødvendige viden om de forudsætninger*
-

der ligger fra de forskellige aktører, foreninger og klubber. Byernes havne, det er nemlig ikke havnenes byer. Visionerne og målene har derfor svævet rund i luften og helt uden forbindelse til virkeligheden i de pågældende lokalsamfund. Med en plan der mangler sådanne elementære hjørnesteen er der stor fare for, at energien løber ud i sandet. Jeg tror, at hvis I ønsker medskabelse og initiativ på havnene og miljøet i den forbindelse, skal der tages fat et andet sted, hvor der er udtrykt et stort behov for forandring: levende lokalsamfund, og at man ser havnene som en del af de potentielle lokale energier og aktiviteter. Des foruden skal projektlederne være lokalt forankrede og være skolet/kvalificerede til denne type proces, der er meget krævende i valg af virkningsfulde metoder og værktøjer. Vil måske gerne deltage, hvis I opstiller visioner og mål for levende lokalsamfund, og klæder projektleder ordentlig på til deres opgaver. Tusind tak for super gode foredrag og søde mennesker.

- Som bornholmer er man jo naturligt interesseret, når der sker nye visionære tiltag, og som dedikeret kajakroer især interesseret, når der sker ting på havnefronten. Som formand for Nexø Kajakklub gennem mange år har jeg været involveret i flere ø projekter vedr. kajakroers forhold, bl.a. etablering af kystnære lejrpladser. Jeg har derfor også ideer til, hvordan kajakporten kunne tilføre liv til øens havne, men det er mere generelle ønsker og ikke rettet mod specifikke havne. Mit bidrag ville derfor kun være et lille hjørne i projektet "Både og", og jeg har derfor ikke skønnet at have overskud til at involvere mig i det store projekt. Jeg koncentrerer mig i øjeblikket om et større projekt omkring området lige nord for Nexø havneareal. Jeg har manglet en mulighed for en direkte kontakt til de arbejdende workshops, hvor man som ikke-medlem uforpligtende kunne fremlægge sine ideer for den enkelte gruppe.
- Foredraget var meget interessant - men engagementet fra tilhørerne var der ikke.

Personlige forhold

- Lad mig starte med at sige, at initiativet, arrangementerne, foredragsholdere og afvikling af projektet synes at være både meget vedkommende og professionelt. Min evt. videre deltagelse blev afkortet pga. egen videreuddannelse, kandidatspeciale (pæd.soc.) og masterprojekt (citizenship).
- Der kom private forhindringer i vejen. Det var ikke interessen, der manglede.
- På grund af helbredsmæssige og familiære årsager. Kunne se at jeg desværre ikke kunne deltage i alle de møder der blev planlagt.
- Både min mand og jeg var til mødet og besluttede efterfølgende, at kun den ene af os skulle deltage i projektet.
- Pga. en forestående barsel.

For omfattende projekt

- Jeg var i forvejen frivillig i en idrætsforening samt medlem af en bestyrelse og kunne derfor ikke afse tid til de forholdsvis mange workshops.
- Jeg synes ikke jeg kunne afse den tid, der skal til. Har mange aftner optaget. Ellers et spændende projekt.
- 1) Jeg er i forvejen involveret i alt for mange aktiviteter med betydning for mit lokalområde og også projekter udenfor øen. Tiden slår ikke til. 2) Jeg har desværre erfaret at BRK, når de inddrager lokale følgegrupper eller arrangerer workshops, i flere tilfælde ikke lytter og ikke tager synspunkter i betragtning, som afviger fra planer, der allerede er lagt. Borgerinddragelsen sker på for sent et tidspunkt.
- På grund af helbredsmæssige og familiære årsager. Kunne se at jeg desværre ikke kunne deltage i alle de møder der blev planlagt.
- Havde desværre ikke tid.

Havde aldrig intension om at deltage

- Deltog kun af arbejdsmæssige grunde i møderne.
- Deltog fordi oplægget lød spændende. Efter stormødet så glemte jeg alt om det.
- Jeg var mest interesseret i Emilia van Hauen og hendes indfaldsvinkel om fællesskaber.
- Jeg deltog i møderne, fordi jeg ønskede at høre de spændende foredrag, uden nogen intension om at engagere mig i havneudvikling. Foredragene var super inspirerende. De ville have været et godt afsæt til et fremtidsværksted/folkemøde for interesserede

borgere, hvor der var tid til at gå i dybden. Eventuelt i et samarbejde med kommunens borgerinddragelsesprojekt. Med hensyn til "Både og" har jeg indtryk af, at det ikke blev taget tilstrækkelig afsæt i den enkelte havn/havneby og dens aktører og bestræbelser for en levende by og havn. Der var én model, som skulle køre alle steder. Måske gik det også galt i forhold til at have en klar fornemmelse af, hvem der var på banen, og gik et skridt foran som ledelse, men ikke mange skridt foran, da det kan give kultursammenstød og fravalg ude i havnegrupperne. Der er eksempler på, at man kan komme udefra og få borgerne motiveret og engageret, hvis det følger penge med. Det er de færreste, som sidder med erfaringer for, at de sagtens kan søge fonde m.m. og finansiere gode ideer på den måde. Det er desuden et stort arbejde for en rutineret. Hvor interessant er det at bruge sin tid på idéudvikling, hvis der ikke er udsigt til, at der kommer noget ud af det?

Figur 7 Begrundelser for fravalg af deltagelse i projektet

4.4 Identifikation af behov og kvalitetskriterier

Resultatet af opstartsfasen blev som bekendt dannelsen af fire havnegrupper i henholdsvis Nexø, Svaneke, Gudhjem og Allinge. I Svaneke blev workshopforløbet sat i gang i juni 2011, mens de andre arbejdsgrupper pga. sommerferie først fulgte efter i september 2011. Bemærk at workshopforløbets indhold og metoder fremgår i detaljer af afsnit 5.2.2 Metodekatalog.

I Hasle, Tejn og Sandvig blev der også vist interesse for projektet. I november måned, hvor de andre arbejdsgrupper var godt i gang, blev der indkaldt til informationsmøder i disse havnebyer. Det resulterede dog ikke i oprettelse af havnegrupper. I Sandvig og Tejn fordi der ikke var nok interesserede, og i Hasle meldte de interesserede borgere fra i fællesskab for at koncentrere sig om et andet by- og havneudviklingsprojekt i kommunalt regi støttet af bl.a. Realdania⁴.

4.4.1 Årsager til deltagelse i projektet

I begyndelsen bestod hver havnegruppe af mellem 10 og 15 personer; både mænd og kvinder primært i alderen 45 år eller ældre.

Figur 8 gengiver deltagernes begrundelser for at være med i projektet. De kan opsummeres til følgende:

- for at arbejde for udnyttelse af havnens fulde potentiale
- skabe flere aktiviteter
- tiltrække flere mennesker (lokale, tilflyttere, turister)
- skabe mere liv i byen

Enkelte understregede dog allerede fra start, at deres dagsorden var "bevaring af eksisterende miljø". En hensigt, som ikke nødvendigvis spænder ben for udviklingsinitiativer, men som ikke desto mindre må forventes at give en vis modstand mod mere radikale forslag. I flere af grupperne har disse divergerende dagsordener været synlige og udfordrende, efterhånden som projektet skred frem.

⁴Pressemeddelelse fra BRK:

<http://www.brk.dk/EverestInet/showdoc.asp?id=110302130925&type=doc&pdf=true>

Deltagerbegrundelser

Allinge

- Allinge havn, er den havn hvor havn og by mødes eller er forbundet rigtigst. Det findes ikke andre steder!
- Forretningsområdet i Allinge er på havnen, men området kunne godt være mere aktiverende og hyggeligt. Opholdsområde for flere, foregå flere aktiviteter.
- Allinge havn er en del af Allinge, både når man færdes, og når man handler! Men der kan godt ske andet, som kunne tiltrække andre mennesker!
- Allinge havn og omgivelser har potentialer til virkelig at bidrage til Bornholm som oplevelsesø - og dermed til både at kunne tiltrække tilflyttere og turister og samtidig være til daglig glæde og gavn for os lokalboende. Jeg er kommet på havnen i mere end 50 år - min morfar fiskede fra havnen, og jeg har set opfyldning på klipperne, opførelse og nu (heldigvis) nedrivning af tom fiskefabrik.

Gudhjem

- Havnen er ubetinget byens centrum. Om sommeren... Om dagen... Men ofte "død" om aftenen - også om sommeren. Gudhjem Havn var en gang byens ubetingede centrum for liv. Livet skal tilbage - der skal bygges "stemninger", der drager!
- Ud over at skabe mere brugbarhed på havnens landsider - flere oplevelser, er jeg medstifter af www.kajakpolobornholm.dk. Vi har behov for at skabe spillested, samt engagere tilskuere på havnen i oplevelser og til selv at kunne deltage under visse forudsætninger. Altså: liv på kajen, liv i bassinet.
- Det naturlige skal bevares.
- Bor 50 meter fra havnen og går altid tur gennem byen fra Gudhjem Havn til Nørresand Havn.
- Bor og har forretning på havnen.

Nexø

- Som bruger af havnen mener jeg ikke, det er ligegyldigt, hvordan den udvikler sig.
- Er bruger og har båd liggende i Nexø Havn.
- Vil gerne stemme på Nexø, da jeg synes den trænger til en ordentlig omgang nye tiltag, så den bliver mere attraktiv for det sejlene folk og ikke blot ligner en industrihavn, når man kommer sejlene. Jeg synes det ville være rigtig godt, hvis man kunne gøre lystbådehavnen mere turistvenlig og skabe lidt mere atmosfære...
- Nexøområdet har gennem mange år mistet sin position som Danmarks vist nok 5. største fiskerihavn, og det har haft voldsomme konsekvenser for Østbornholms handelsliv, beskæftigelse, bosætning m.m. Der skal bare ske noget nu, hvis ikke Østbornholm skal afvikle sig selv fuldstændig. Der er mulighed for mange spændende ting: alternative boliger m.m. på Nexø Havn, som kan være med til at tiltrække turister og tilflyttere, og meget meget mere...
- Nytænkning skal til...

Svaneke

- Byens havn er simpelthen dér, hvor byens puls er. Dé, hvor der altid er en lille eller stor forandring, et nyt indtryk. Det kan være vejrets påvirkning, mennesker der færdes der eller havnens trafik. Kontrasten mellem ro og forandring. Denne lille dynamik skal fastholdes.
 - Bestyrelsen for Byforeningen Svaneke Venner vil gerne deltage, såfremt møderne kan fordeles lidt efter behov.
 - Jeg har en jolle i havnen, og jeg ser udvikling af havnen som en stor mulighed for Svaneke by. Her tænkes på kreative nye løsninger og ikke blot en bevarelse af det eksisterende.
 - Interesse for havnen.
-

- *Bevaring af eksisterende miljø.*
- *Jeg vil gerne deltage i workshops. Tror jeg har nogle idéer, som kan gøre havnen endnu bedre - hele året ☺*
- *Da jeg hver langfredag deltager i "kridtning på havnen" i Svaneke og gerne ser, at havnen vedbliver med at være et levende og pulserende midtpunkt for byen...*

Figur 8 Begrundelser for deltagelse i projektet

4.5 Klassifikation af havnene

Kernen i projektet er som nævnt workshopforløbet bestående af 9 forskellige workshops, der er tilrettelagt på tværs af projektets oprindelige faseinddeling i 8 faser. Indholdet i de forskellige workshops er detaljeret beskrevet under 5.2.2 Metodekatalog.

Som før nævnt, er der foregået en løbende justering og tilpasning af metoderne, således at erfaringer fra en workshop i én havnegruppe er kommet de andre grupper til gavn. Fokus i de forskellige workshops har dog været det samme i alle fire grupper, således at der på de fire første workshops primært er arbejdet med videndeling (indsamling eller tilførsel af ny viden), mens de sidste fem workshops hovedsageligt centrerer om den egentlige og mere detaljerede idéudvikling.

4.6 Fremtidens havn 1

Meget passende blev fasen med fokus på fremtidens havn indledt med en workshop med fokus på inddragelse af ny teknologi. Formålet var at åbne deltagernes øjne for de mange spændende perspektiver og potentialer i anvendelsen af nye teknologier i udviklingen af havnen som byrum. Med projektlederens ord kan det *“være med til at skabe nogle anderledes og mere nuancerede oplevelser, som spiller på klassiske oplevelsesøkonomiske elementer og virkemidler som eksempelvis interaktion/brugeren som aktiv medskaber af oplevelsen, appellering til flere sanser og iscenesat autenticitet (det føles ægte, selv om det er iscenesat)”*.

Alle fire havnegrupper gik på med krum hals og smed idéer på bordet i lind strøm, selv om der i en række tilfælde var tale om teknologier, som de aldrig havde hørt om, før de blev præsenteret for dem på workshoppen. Resultatet blev en række spændende idéer lige fra en app til smartphones med en guide til havnen og dens historie og lysdesign i havnebassinet til anvendelse af augmented reality og retningsbestemt lyd i historieformidling.

4.6.1 Bornholms Efterskole

Ingen fremtid uden unge, og de var fra start en mangel i projektet. Derfor blev det som supplement til arbejdet i de enkelte havnegrupper besluttet at afvikle en ekstra workshop med eleverne fra Bornholms Efterskole d. 16. november 2011. Skolen er en 100 % digital skole, hvor alle elever får udleveret deres egen MacBook, og hvor alt skolearbejde foregår digitalt⁵. De unge er derfor vant til at arbejde it-orienteret og med ny teknologi, så på workshoppen tog de deres iPad under armen og drog ud på havnene for at udtænke nye, spændende idéer og teknologibaserede eller -understøttede havneoplevelser.

De fire havnegrupper fik efterfølgende besøg af nogle af eleverne og en lærer fra efterskolen, som præsenterede resultatet af workshoppen. De unge kom med mange spændende idéer og koncepter til stor inspiration for alle fire havne, så det er ikke utænkeligt, at én eller flere af idéerne kommer til at indgå i det endelige materiale. To elever, Emil og Patrick, besluttede desuden at indgå i Nexøgruppens resterende forløb. Alt i alt et positivt samarbejde, som fortsættes i 2012, hvor eleverne skal medvirke i den fortsatte evaluering af projektet (Se afsnit 3.2 Data).

4.6.2 Deltagernes evaluering af workshopforløbet

Deltagerne i de fire udviklingsgrupper i havnene i hhv. Allinge, Gudhjem, Svaneke og Nexø har løbende evalueret workshopforløbet. Evalueringen er blevet udført vha. elektroniske spørgeskemaer, hvor deltagerne har fået tilsendt link til undersøgelsen umiddelbart efter afslutningen af en workshop. For at bibeholde workshopdeltagernes goodwill i forhold til at levere information om deres oplevelse af deltagelsen i projektet, vil de ikke modtage spørgeskemaer i hele workshopforløbet, men alene efter fire på hinanden følgende workshops (hhv. workshop 3-6 eller 5-8).

Det samme spørgeskema (spørgsmålene er indsat bagerst i rapporten) er som udgangspunkt blevet brugt hver gang. Spørgeskemaet er dog blevet afkortet undervejs for at bevare relevansen. I svarmaterialet er der flere besvarelser fra samme deltager. Besvarelser fra den enkelte deltager kan dog ikke identificeres, og der kan derfor ikke analyseres på udvikling i svarene på individniveau, men kun på gruppeniveau. Da der kun er ca. 10 deltagere i hver havnegruppe og dermed en samlet population på ca. 40, er det kun i meget begrænset omfang muligt at bearbejde materialet statistisk. I stedet er udarbejdet en karakteristik af hver enkelt havnegruppe med udgangspunkt i besvarelserne samt iagttagelser fra de workshops, som evaluator har deltaget i. Denne fremgår af figur 9. Den afsluttende deltagerevaluering af workshopforløbet vil også blive overvejende kvalitativ.

⁵ <http://www.bornholmsefterskole.dk/>

<p>Allinge – den fokuserede</p> <p>Antal deltagere: xx (xx) Kvinder/mænd (%): x/x Aldersfordeling og gennemsnitsalder:</p> <p>I Allingegruppen er der en nogenlunde ligelig fordeling mellem deltagere med erhvervsmæssig relation til havnen, og deltagere, som primært har en fritids- og/eller foreningsmæssig tilknytning. Alle kommer på havnen hver dag eller flere gange om ugen. Mange kendte hinanden i forvejen, da workshopforløbet begyndte, og størsteparten angiver, at relationerne er blevet tættere undervejs i forløbet. Deltagelsen er motiveret af, at man har ideer, man gerne ser ført ud i livet og/eller, at man vil være med til at bestemme havnens udvikling. Man håber projektet resulterer i flere penge, flere turister og mere aktivitet på havnen.</p> <p>Ny viden om mulighederne for at udvikle havnen er det altdominerende udbytte af workshopforløbet. Størsteparten ønsker en mere aktiv kommune.</p>	<p>Gudhjem – den sociale</p> <p>Antal deltagere: xx (xx) Kvinder/mænd (%): x/x Aldersfordeling og gennemsnitsalder:</p> <p>Gudhjemgruppen består både af erhvervsdrivende på havnen og deltagere med fritids- og/eller foreningsmæssig tilknytning. Folks færden på havnen er delt – enten hver dag eller blot nogle gange om måneden. De fleste kendte hinanden, da projektet begyndte, og alle angiver, at relationerne er blevet tættere undervejs i forløbet. Den altovervejende motivation for deltagelse er, at man har ideer, man gerne ser ført ud i livet. Man håber, at projektet resulterer i mere aktivitet på havnen.</p> <p>Ny viden om mulighederne for at udvikle havnen angives hyppigst, som det største udbytte ved workshopdeltagelsen. Størsteparten ønsker en mere aktiv kommune.</p>
<p>Svaneke – den udfordrede</p> <p>Antal deltagere: xx (xx) Kvinder/mænd: x/x Aldersfordeling og gennemsnitsalder:</p> <p>Der er ingen med erhvervsmæssig relation til havnen i Svanekegruppen, hvor alle deltagere har fritids- og/eller foreningsmæssig tilknytning. De kommer på havnen flere gange om ugen eller dagligt. Kendskabet til de andre deltagere var stort fra starten – enkelte kendte alle. Nogle, men langt fra alle, mener samarbejdsrelationerne er blevet styrket af projektet. Der er et udtrykt savn af deltagere - fra erhvervsliv, havnemiljø, borgerne og det offentlige. Deltagelsen er motiveret af, at man har ideer, man gerne ser ført ud i livet og/eller, at man vil være med til at bestemme havnens udvikling. Flere har forventning om, at projektet giver mere aktivitet på havnen og måske også flere turister, samt at det kan involvere byens borgere, men deltagerforventningerne er ikke entydige.</p> <p>Ny viden om mulighederne for at udvikle havnen angives hyppigst, som det største udbytte ved workshopdeltagelsen. Størsteparten ønsker en mere aktiv kommune.</p>	<p>Nexø – den opdelt</p> <p>Antal deltagere: xx (xx) Kvinder/mænd: x/x Aldersfordeling og gennemsnitsalder:</p> <p>I Nexø er der deltagere med erhvervsmæssig relation til havnen og deltagere med fritids- og/eller foreningsmæssig tilknytning. Deres færden på havnen er meget delt – fra dagligt til måske blot et enkelt månedligt besøg. Langt de fleste kendte hinanden, da projektet begyndte, men kun et par stykker synes samarbejdsrelationerne er blevet tættere under forløbet. Stort set alle giver udtryk for deltagersavn - særligt folk fra havnens erhvervsliv, men også fra resten af byen og fra havnemiljøet. Deltagernes motivation er overvejende, at de vil være med til at bestemme havnens udvikling, men deres interesser er delte. Alle håber dog, at projektet giver mere aktivitet på havnen og også i stor udstrækning involvering af byens borgere.</p> <p>Ny viden om mulighederne for at udvikle havnen er det altdominerende udbytte af workshopforløbet. Størsteparten ønsker en mere aktiv kommune.</p>

Figur 9 Karakteristik af havnegrupperne, december 2011

Figur 10 og 11 rummer deltagernes kommentarer og bemærkninger til workshopforløbet for så vidt angår udbytte og indhold. Dataindsamlingen er endnu ikke afsluttet, og der er derfor endnu ikke samlet op og konkluderet på denne del af det indsamlede materiale.

Hvordan vil du beskrive udbyttet af dagens workshop?

Allinge

Workshop 3.

- Mere konkret, dog ligesom der skulle endnu flere ideer på bordet.
- Lidt det samme som sidst.
- Interessant!
- Jeg savner, at det bliver sat ind i en ramme for projektet.
- Man bliver tvungen til at tænke og vurdere. Gav nye ideer - og man kan bare håbe, at noget af det kan blive til en virkelighed.
- Middel.
- Jeg synes ikke vi kom særlig meget videre.
- Vi skulle fortælle om vores vildeste ønsker for havnen, men det havde vi jo allerede gjort! Til gengæld var det en ""oplevelse"" at skrive til sit oldebarn!!!

Workshop 4.

- Har lidt svært ved at se, hvad vi skal bruge dette til! Jeg er nok mere den praktiske person!
- Noget forvirrende, men alligevel interessant. Vi trænger til at samles om IDEERNE, der er de helt rigtige!
- Inspirerende.
- Forvirret.
- Meget spændende. Desværre er jeg forhindret de to følgende gange, men jeg ser frem til næste workshop.
- Jeg havde lyst til at melde mig ud af projektet, indtil der blev oplyst, at der skulle nogle arkitekter ind i projektet, og der kunne søges penge til at udføre nogle af de visioner, vi har. Følte inden da, at det var lidt omsonst, de ideer vi har.

Workshop 5.

- Vi har i dag følt, at vi arbejdede med noget mere konkret, end vi tidligere har gjort, det var dejligt. Nu kan vi se et system, og et evt. resultat!
- Fin.
- Inspirerende med de unge fra efterskolen. Godt samarbejde i gruppen. God vejledning af Julie og god tid til opgaverne.
- Meget kreativt og udbytterigt. God inspiration fra de øvrige deltagere samt et meget friskt pust fra efterskoleeleverne. Jeg fik lidt mere fornemmelse af, at vi ikke bare sidder der for sjov. Jeg ser en lille åben dør i forhold til vores idéer.
- Det har været den bedste, og den mest konkrete.

Gudhjem

Workshop 4.

- Spændende så hurtigt man kan se konkrete muligheder i helt ny og ukendt teknologi.
- Vi er langt med innovative ideer, og har indsat de vigtigste i Idébanken. Fortsat fremkommer endnu bedre forslag - udbyttet var fint.
- Interessant - og lidt mere realistisk i forhold til de forrige workshops!

Workshop 5.

- Fra at være en masse sjove ideer har vi nu koncentreret os om nogle mere håndfaste projekter. Og sjov at se, hvor enige vi er i grupperne.
 - Meget positivt. Der var en let og munter stemning og ualmindelige enighed, om de gode ideer, der blev fremlagt.
 - Vi er i de to grupper tæt på en ramme for enighed om bærende ideer og visioner med helt konkrete projekter fordelt over hele havnen.
 - Inspirerende at møde de unge fra Efterskolen. Godt at få præciseret ideerne -
-

men der er behov for mere præcisering. Vi har stort behov for at lære, hvordan vi vinkler ideerne til noget unikt i ansøgningsammenhæng.

Nexø

Workshop 3.

- Fin og konstruktiv. Godt forberedt med instruktion/vejledninger.
- Fint. Det er altid udbytterigt at høre om andres ideer. Angående dagens opgave vil jeg mene, at den er bedst egnet som hjemmeopgave.
- Altid spændende at se med andre øjne på noget, som man kender meget godt, og det er forfriskende ikke være den eneste, der prøver at finde udviklingsmuligheder.

Workshop 4.

- Fint med input fra Bornholms Efterskole samt brug af ny teknologi til at promovere
- havnen.
- Interessant, lærerigt.
- OK.
- Det var min nr.2 deltagelse på CRT. Det var meget inspirerende.
- Det kan godt være, vi ikke var mange denne gang, men det var rigtig sjovt, for der var ingen nej-sigere - bremseklodser fra havnebestyrelsen. Pga. at vi var så få, var vi een gruppe, der fremførte vores ideer og påfund. Jeg kan også mærke, at deltagerne er begyndt at tænke anderledes. De kan nu tænke væk fra deres private projekt, som de kom med, da "Både og"-dialogen begyndte. De er ved at være modtagelige for nytænkning og tænke helhedstanken.

Workshop 5.

- Sorteringen gik fint, uden at vi slavisk holdt os til vores farver. En god aften.
- Den samlede tankerne bedre.
- Rigtig godt, lærerigt med mange gode ideer.
- Det var en rigtig god og sjov aften. Det er efterhånden kun den hårde kerne, der er tilbage, men det gør kun samarbejdet sjovere.

Svaneke

Workshop 4.

- Sådan set rigtig mange inputs, men kom til at virke overvældende og gav for lidt tid til det egentlige arbejde.
- Ringe. Det virker som om, det vigtigste er selve projektet, ikke hvad deltagerne mener.
- Lidt hårdt og presset. For mange indlæg på en gang, hvis man skal bearbejde indlæg på samme møde. Men spændende.
- Spændende at høre efterskoleelevernes oplæg og forslag, som var helt anderledes end os fra en anden generation ville forslå. Oplægget til aftenens workshop kunne med fordel være tilsendt som mail eller links, så vi ikke var nødsaget til at starte gruppearbejdet kl. 21 efter to timers oplæg og uden den mindste pause. Jeg havde svært ved at sætte mig op til at være seriøs. Derudover fandt jeg opgaveformuleringen meget styrende, hvor jeg følte mig påduttet til at inkorporere elementer, som helt går imod stedets ånd. Næsten som at tilstå noget, som man ikke har gjort, under tortur. For mig ser det ud, som man for alt i verden prøver at presse den samme drejebog ned over samtlige havne. Derfor ærgrer det mig, at jeg ikke kan være med i Nexø på torsdag, for der synes jeg øvelsen passer fint.
- Fin og inspirerende.
- Det var sjovt at høre de unge tale om deres ideer, og vi fik set nogle gode film om alternative og ukendte måder at bruge havnen på.
- Det var herligt at høre de unge menneskers tanker om vores lille havn.

Workshop 5.

- Tja?
 - Middelmådigt.
-

- Jeg blev klar over, at formålet med workshoppen var mere eventbaseret, end hvordan havnen fysisk skulle udvikle sig. Der må være noget jeg har overset. Ellers en meget sjov måde at bearbejde ideerne på, med de forskellige farver.
- Jeg fik meget ud af det, men det var lidt "skraldt" med fremmødet og visionerne.

Figur 10 Deltagernes vurdering af workshopudbyttet

Andre kommentarer til dagens workshop og/eller projektet i det hele taget?

Allinge

Workshop 3.

- Bliver spændende, om de gode planer kan gennemføres.
- Det er OK. Spændt på resultatet.
- Håber at nogle af ideerne bliver gennemført!
- Savner en sammenhæng med projektet overordnet set. Savner motivation for de enkelte opgaver - andet end at så får vi nye vinkler - men hvordan skal de indgå? Hvem er ellers med til at påvirke?
- Et spændende projekt, men kan være i tvivl om, at noget af dette kan gennemføres. Men håbet er lysegrønt og havnen er et forsøg værd.
- Jeg glæder mig til, at vi udarbejder en fælles plan. Derefter vil jeg gerne have nogle politikere til at vurdere ideer, sammen med os! Herunder også, om vi kan gøre noget, for at øge chancerne for at få ideerne gennemført.

Workshop 4.

- Jeg mangler en gennemgang af det materiale vi tidligere har arbejdet med, før det var workshops!
- Mange individualister i en gruppe kan gøre et samarbejde vanskeligt. Det er også godt at lære 😊
- Stor interesse for at medinddrage den store Kjærenæsgrund i havnens projekter. Jeg håber, der er andre end os, der kigger på de mange gode idéer og forslag.
- Det er svært at se, hvor vi ender. Hvad kan vi bruge det til, munder det ud i noget konstruktivt?

Workshop 5.

- Jeg er nervøs for den ringe deltagelse, håber det kun er en engangsforestilling, og at folk kommer igen!
- Jeg er meget spændt på, om vores mange overvejelser interesserer de kommunale myndigheder, der jo reelt bliver dem, der bestemmer, hvad der må ske.
- Sælg dit budskab, så du ikke bliver misforstået. Der er forskel på Lalandia og svømmehal med wellness og rockpools.

Gudhjem

Workshop 4.

- Fascinerende, hvad en effektiv facilitering kan gøre.
- Pt. fortsætter vi - frem mod en slags konklusion til udarbejdelse af idekatalog.
- Nej, jeg har ikke p.t. bemærkninger i forbindelse med projektet.

Workshop 5.

- Godt at se hvordan folk kan flytte sig og spændende at høre om andre lignende projekter.
- Ideen med unge fra efterskolen er en rigtig fin idé, - men jeg synes at de unge burde have haft mulighed for at stikke fingeren i jorden og lært at tænke ""bruger-dreven innovation"". Jeg tror faktisk, at de ville have kunnet kommet meget længere med deres ideer og visioner - som nu i stedet kom til at fremstå som en række ideer, vi allerede har haft oppe og vende.
- Som sagt - jeg mangler flere folk fra erhvervslivet, f.eks. butiksejere - restauratører - ferielejlighedsudlejere, museerne - og helt specielt, hvor er de unge mellem 16-20 år?

-
- Landing af fisk, fisk på havnen - salg direkte ved kaj. Aktiviteter på Fiskens Dag. Renseborde, grill og rygeovne. Tre emner, som alle interesserede havne må kunne søge sammen.

Nexø**Workshop 3.**

- Det er den første workshop jeg deltog i. Har ikke haft mulighed de andre gange.
- Jeg mangler mine opgaver, så I kan få tilsendt de korrekte digitale billeder, som jeg har taget.
- Synd at så mange i arbejdsgruppen "ikke havde tid" til at deltage.

Workshop 4.

- Jeg synes det er spændende. Jeg er interesseret i ideerne og dialogen.
- Jeg savner mere snak om hvordan man har tænkt at få fat i de mange penge, som der skal til for at føre nogle af ideerne ud.
- Jeg håber vore ideer bliver "ført ud i livet".

Workshop 5.

- Farvevalget var en overflødig gimmick.
- Spændende.
- Rigtig fint projekt, håber det kan lade sig gøre.
- Ikke andet end at det er ærgerligt at de unge, børnefamilier og hovedsaglig kvinderne i den aktive alder ikke er repræsenteret.

Svaneke**Workshop 4.**

- Nu må vi se at komme til.
- Håb om mere konkret arbejde med projekter på havnen, som kan udmøntes.
- Jeg håber gårdsdagens opgaveformulering var en svips, men det skal der være plads til. Jeg forlader ikke arenaen af den grund. Jeg er ikke sikker på, at jeg har svaret rigtig på alle spørgsmålene, fordi jeg oplevede, svarmulighederne ikke var fyldestgørende nok.
- Det gik for langsomt i starten, derfor mistede vi interesserede.
- Måske kan vi flytte noget uden at ødelægge vores smukke havn?

Workshop 5.

- Tja?
- Nej.
- Ingen.
- Fraværende

Figur 11 Deltagernes kommentarer til workshopforløbet

5 Opsamling på Delprojekt 1

Halvvejs gennem workshopforløbet er alle fire oprindelige havnegrupper fortsat aktive, og hver gruppe består nu af mellem otte og ti borgere.

5.1 Frafald

I første del af workshopforløbet er der af forskellige årsager nogle deltagere, som er faldet fra i alle grupper. Årsagerne fremgår af figur 12.

-
- Efter første "samling" valgte man at ændre tidspunktet de efterfølgende 2 samlinger til kl. 17. Som erhvervsdrivende kunne det for mig desværre ikke lade sig gøre, at deltage på dette tidspunkt.
 - Har aldrig deltaget i nogen møder.
 - Jeg var forhindret i at deltage i de første workshops, derfor stod jeg af projektet. Jeg har fulgt Både og via tilsendt materiale, og vil lade det blive ved det i fremtiden. Held og lykke.
 - Jeg har ikke tilmeldt mig projekt Både og.
 - Projektet var slet ikke hvad jeg havde forventede, det var mere i børnehøjde, og det er jeg for gammel til! Vi skulle tegne og fortælle, lave div. lege m.m. Da jeg gav min mening til kende blev jeg opfordrede, per mail, af den såkaldte "leder", at måske skulle jeg trække mig, da det åbenbart ikke var noget for mig! Ja, det har hun jo ret i, men magen til frækhed har jeg da ellers ikke oplevet.
 - Jeg husker ikke, hvordan jeg meldte mig, men i hvert fald deltog jeg i det første møde, skrev mig bl.a. på en e-mailliste - og hørte siden ingenting fra projektet. Fra nogle af de andre deltagere hørte jeg dog, at de løbende fik informationer via mail. Det har næppe været ansporende at blive hægtet af. Desuden synes jeg ikke, at det første møde gav en stærk interesse for at fortsætte. Der var en dårlig stemning. Deltagerne havde indbyrdes mange negative ytringer over mødets indhold og afvikling. Og dertil kommer, at jeg ikke fik indtryk af, at gruppen kan gøre nogen forskel. Projektet viste sig jo kun at indeholde mulighed for at lave et projekt, som man ikke havde sikkerhed for ville blive implementeret (måske endda en vis sandsynlighed for, at det aldrig ville blive virkelighed).
 - kunne ikke deltage i de to første møder, så jeg meldte herefter afbud, da jeg kunne se at det ville blive svært at deltage.
 - Pga. dødsfald i nærmeste familie.
 - Jeg vil af tidsmæssige grunde koncentrere mig om havneprojekter i Havnerådet og LAG. Havnerådet i Gudhjem er allerede repræsenteret i projektet med to personer og LAG'en med én. Jeg vil prøve at finde en ny deltager.
 - Blev nødt til at melde mig ud af arbejdsgruppen, grundet mangel på tid til at deltage. Jeg kunne se, at jeg ville blive forhindret i at deltage i for mange af møderne. Fortsat god arbejdslyst!!
 - Jeg må erkende, at jeg har gæbt over mere, end jeg kan klare. Jeg har hidtil ikke kunnet deltage i Nexøgruppens aktiviteter - og er også forhindret på torsdag. Da jeg ikke selv er god til halve løsninger - og da jeg ikke vil byde jer, at jeg møder op "hist og pist", vælger jeg derfor at trække mig fra projektet "Både og". Jeg er p.... ærgerlig, men sådan må det være, hvis jeg skal bevare en flig af troværdighed. God vind fremover - jeg håber, at projektet bliver en succes - og vil følge dette på sidelinjen.
 - Jeg vil være en del væk i den kommende tid, og som det er nu, kan jeg se at jeg vil blive nødsaget til allerede nu at melde afbud til flere af de fremtidige samlinger. Jeg vil ikke engagere mig halvt i noget, men vil gerne give jer mine tanker og ideer, samt være med på sidelinjen, hvis det er muligt, da jeg stadigvæk har drømmene om en "ny" Nexø Havn. Held og lykke, og jeg håber at høre meget mere fra jer!
-

-
- Jeg fandt ud af, at jeg kun kunne deltage i ét møde, da jeg til de øvrige ville blive forhindret pga. musik/band samt længerevarende udenlandsrejse.
 - Hej Julie! Du spurgte til årsagen til vores framelding. Jeg vil prøve en kort forklaring: Du må for det første ikke tage det personligt. Din mødeledelse er hyggelig og inspirerende, men du er på udebane. Den utraditionelle mødeform, som du lancerer, er nok en smule frisk for os som har makket med projektudvikling i mange, ... måske for mange år. (personligt har jeg 40 år som bådebygger arbejdet med usædvanlige opgaver (design). Men via den direkte vej: fra hovedet og ud gennem hænderne. En proces, som jeg har ganske vanskeligt ved, at omsætte til dialog. Som du nok har forstået, så er Tine og jeg tovholdere på foreningen "Flådeselskabet Atlanten" der som sin væsentligste opgave er, at tage vare på både det sociale og det fysiske miljø, på Nørresand. Vi har eksisteret i mere end ti år og repræsenterer en blandet skare af Gudhjem borgere. De positive resultater af vores virke er indlysende, uanset om man kommer forbi havnen en sommerdag, med badeliv fra vores trapper og flåde, bålaftner og solnedgangskaffesnak på bænkene. Eller en vinteraften hvor der er fyr på ovnen i "Skuret" og vi er samlet til hygge og foredrag. Vinterbadning er blevet muligt efter at badetrappe og læskur blev bygget for få år siden. En bærende ide i vores forening, er, at vi ønsker at bibeholde Nørresand Havn, som den er: hele havnens fysiske struktur, de flade arealer (de gamle bredbaner hvor der blev tørret net) den frie ubrudte horisont, og det åbne landskab omkring denne unikke skærgårdshavn. Men! Forståelse for vores arbejde og vores interesse i at tage et ansvar, og et konstruktivt samarbejde med BRKs havneadministration er svært at få øje på. Vi havde håbet at "Både og" ville give mulighed for at få en dialog om aktuelle problemstillinger (overdreven parkering, gennemgående trafik på kajen, placering af vinteroplagte både, opbevaring af kajaker, et lille saunaprojekt vi har arbejdet med i et par år, sikring af de åbne arealer mod tilfældigt byggeri, ændring af havnens belysning, osv.) Men gruppens arbejde med at udvikle nye koncepter og visioner for havnene, medtager tilsyneladende ikke det mere pragmatiske omkring havnenes forvaltning. Så vi syntes at det er lidt vanskeligt at finde energi til spektakulære ideer, når banale tiltag skal diskuteres i årevis. Da både Tine og jeg har flere andre sjove ting vi bruger vores tid på, er fravalget af "Både og" en helt klar prioritering til fordel for arbejdet med vores lille klub, og det arbejde, som vi forudser, med at udfærdige en helhedsplan for Nørresand i de kommende måneder. Du må ikke opfatte det som protest i forhold til projektet. Vi vil komme på banen igen, når vi har et brugbart indlæg om Nørresand, til den samlede idébank for Gudhjem.
-

Figur 12 Årsager til at forlade workshoparbejdet

5.2 Resultater

Foruden meningskabelse, afklaring og metodeforståelse i de fire havnegrupper, har projektet på nuværende tidspunkt, halvandet år før dets afslutning, genereret to delresultater. Det er dels det tidligere omtalte *Metodekatalog*, som blev udarbejdet i projektets fase 2, og dels en *Idébank* med idéer fra hver af de fire havnegrupper, som pt. er det mest håndterbare resultat af første halvdel af workshopforløbet.

5.2.1 Idébank

Nexø	Gudhjem
<ul style="list-style-type: none">• Lydzone• Standere med koder – scanne QR kode med kamera<ul style="list-style-type: none">○ Skattejagt. Samle point og indløse produkt.○ Historieformidling○ 3D-modeller• Podcast<ul style="list-style-type: none">○ Bred information○ Formidling på andre sprog○ Hvem er tovholder?○ Det skal være interaktivt!• Kunstsøjler på Skippertorvet<ul style="list-style-type: none">○ Små kvadratiske keramikfliser○ Forskellige kunstnere fra Bornholm○ 25x25 cm. Samarbejde med ACAB. Siddepladser? Kunst flere steder i byen.• Mole med bølgeskulp som kunstværk.• Lys/lyd/film<ul style="list-style-type: none">○ Bebrænset tidsperiode○ Lys: farver, skrift, nordens mørke, flimmer○ Lyd: om foråret, lydzone eftermiddag/aften○ Film: på siloer, sort/hvid, stumfilm, musikfilm○ Hærværk? Censur?• Maritimt oplevelsescenter<ul style="list-style-type: none">○ Historie og oplevelser○ Bombning af havnen○ Skibsmodeller – radiostyring○ Unikt omkring Nexø○ Bådsimulator• Jernbanen<ul style="list-style-type: none">○ Unikke historie - smalsporet○ Fra museet via havnesporet til Balka○ Inddragelse af passagerer til at udføre funktioner på toget.	<ul style="list-style-type: none">• Lokalhistorisk formidling via Apps/RFID Tags (smartphone el. tablet computer)<ul style="list-style-type: none">○ historier fra livet på havnen fra midten af 1800-tallet.• Augmentet reality med udgangspunkt i forskellige events og hændelser i Gudhjem<ul style="list-style-type: none">○ Kokkekonkurrencen Sol over Gudhjem○ Motionsløbet Softiceløbet○ en højsommerdag på café Provianten.• Infotavle el. app om fx aktuelle åbningstider i byens forretninger og attraktioner.• Lysinstallation – lys på klipperne• Undervandslyskunst<ul style="list-style-type: none">○ lysstriber på havbunden ved ind- og udsejling. Forskelligt lys afhængig af fartøj.• Soundspots/retningsbestemt lyd<ul style="list-style-type: none">○ Opera.○ Humoristisk lydsignal, når en båd lægger til ved en optaget kajplads.• Seaside Shelters – hængekøjer - grillpladser• Flydende sauna – vildmarksbad (træfyret)• Rock pools• Vipper og trappe til badning.• Badehus• Stort telt• Badeområde med kunstig sandstrand• Belysning, fx lys på klipperne• Fisk på havnen<ul style="list-style-type: none">○ Salg af frisk fisk (evt. samarbejde med Svanekefiskeren – webcam på kutter),○ Klap en fisk○ Avarier• Spillebane i havnebassin• Fiskekutter til børn (på land)/Maritim legeplads• Udendørs køkken – grill, røg, vand• Svenskerhistorien ved skansen - kanoner tilbage til Gudhjem• Maritimt museum – fokus på fisk, brug af ny teknologi• Havnerundfart på tømmerflåde

Svaneke	Allinge
<ul style="list-style-type: none"> • Trimplads <ul style="list-style-type: none"> ○ Ambition at genbruge ting fra havnemiljøet. Autentiske men brugbare (bådophaling(tovværk og taljer), romaskine med modvægt fra bedding, ankerspil, portspil (havneport), ○ Gør en forskel – skal være materialer fra havnen. ○ Få konkretiseret, hvilke materialer, der skal bruges. ○ Alle aldersgrupper, flere generationer sammen – men ikke legeplads. ○ Social effekt ○ Fysisk aktivitet. • Aktivitetsplads i "Hullet" i havnen <ul style="list-style-type: none"> ○ Solkaj ○ Jolleplads ○ 60+ terrasse ○ Kreativt område ○ Gangbro/udsigtsbro, evt. samtidig siddepladser ○ Fiskedam/stepstones ○ Legeplader og hardball gemmested ○ Hævbar bålplads ○ Augmented reality i samspil med murværk (gudgubberne, Krølle Bølle) ○ Lydspots i mur – aktiviteter, når folk går forbi. ○ Lysprojektør under vand mod mole. ○ ○ Banebrydende i nytænkning, materialer ○ Hvad er historien bag hullet? ○ Hvad skal det hedde? ○ Det er en social aktivitet ○ Gør en forskel for borgere og turister – skabe liv for alle aldersgrupper. ○ Fælles oplevelser = livskvalitet. ○ Det skal ikke være cirkus og gøgl, men smagfuldt. ○ Hvor meget skal ændres? Så lidt som muligt. ○ Det er ikke kommercielt, det er brugerdreven innovation! 	<ul style="list-style-type: none"> • Østersøens Perle – wellness indendørs og udendørs <ul style="list-style-type: none"> ○ Udformning – 25x50 m bassin (stævneål), børnebassin, spa, sauna, massage, udendørs spa i klipperne). ○ Naturlige sprækker skal integreres. Klipper må ikke forarbejdes mere end at det originale udtryk bevares. ○ Mulighed for udspring og ophold i klipperne. ○ Integreres med strandpromenaden. Hvis badet trækkes ud i klipperne føres strandpromenaden igennem som "en tube" over eller under vandet. ○ På en eller anden måde skal man næsten kunne svømme fra bassin til hav. ○ Fokus på det bornholmske – gerne i bornholmske materialer. ○ Hvordan er det bæredygtigt? Varmt vand fra undergrunden, havnenergi, solenergi. ○ Hvem er målgruppen? ○ Det skal være lækkert og specielt, men ikke en Diamantspa 2. • Legeplads <ul style="list-style-type: none"> ○ Børnepladser og voksenpladser (parcour). ○ Naturens klipper skal bevares. ○ Evt. gammelt tovværk i rød. ○ Handicapudsigtsplads. ○ Bænke + bord i granit. ○ Hvordan er den innovativ? • Boder ved parkeringsplads <ul style="list-style-type: none"> ○ Flytbare. ○ Den røde tråd – hængebro bag røgeri over til Kampeløkkehavn. • Infostander om den gamle jernbane • Badebro/udspringstårn – udseende? Innovativt? • Rækværk langs havnen – rødt materiale? • Motionssti langs havet <ul style="list-style-type: none"> ○ Sammenhængende belægning, rød granit ○ Hængesti ○ Målgruppe: gående, løbere ○ Cyklister på særskilte stier (OBS: BRK cykelprojekt) ○ Lyshav ○ Vinterbadeplads ○ Motionspunkter (skal samles 1-2 steder) ○ Ullas solnedgangsplads ○ Siddepladser ○ Innovativ historieformidling: granitten, russerne mv. ○ Indtænke Folkemødet ○ Belysning? Solceller, LED diode – lys efter behov

Figur 13 Idébank fra workshops - status december 2011

5.2.2 Metodekatalog

1. Klar, parat! Metoder til at kickstarte en workshop

Det kan være fornuftigt at skyde en workshop i gang med en mindre øvelse, der knytter deltagerne sammen og giver mere energi, så de er bedre rustet til og mere åbne overfor de metoder, de skal arbejde med efterfølgende.

1.1 Dyt dyt

Formålet med øvelsen er at opbygge tillid mellem deltagerne.

Varighed: 5 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Fremgangsmåde:

Deltagerne går sammen to og to. De skal lege bil: den ene har lukkede øjne og leger bilen, den anden har åbne øjne og leger chaufføren. Øvelsen foregår uden verbal kommunikation. Chaufføren skal styre bilen rundt i rummet ved en meget let berøring med en finger på hver skulder. Hvor hurtigt der "køres" og hvordan, der drejes, er op til det enkelte par at finde ud af. Efter 3 minutter byttes der roller.

1.2 Portraitdrawing

Formålet med øvelsen er, at deltagerne lærer hinanden bedre at kende.

Varighed: 10-15 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Papir

Tuscher

Fremgangsmåde:

Deltagerne får tildelt en tusch og en stak papir. De skal gå rundt og hilse på hinanden. Når de møder én, skal de tegne hinandens ansigter på et ark papir. De skal kigge hinanden i øjnene, mens de tegner – de må ikke se på papiret.

1.3 Shootout

Formålet med øvelsen er at højne energiniveauet.

Varighed: 5 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Fremgangsmåde:

Deltagerne skal stå i en cirkel i rummet. En begynder med at "være den". Vedkommende blinker til en anden deltager i cirklen, som går ned på knæ. De to deltagere placeret lige ved siden af, til højre og venstre, skal hurtigst muligt dreje rundt om sig selv og "skyde" den anden med fingeren. Den langsomste, som "dør", udgår fra legen. Den der er nede på knæ rejser sig, blinker til en ny og en ny duel begynder. Legen fortsætter til der kun er to tilbage, som vinder.

1.4 Vend tæppet

Formålet med øvelsen er teambuilding og dermed at gøre gruppen "stærkere".

Varighed: 10-15 minutter

Ingredienser:

Min. 8deltagere

Stof

Saks

Fremgangsmåde:

Deltagerne skal stå på et stykke stof på gulvet. Størrelsen på stoffet skal passe med, at de står tæt sammen men ikke er ved at falde af (klip eventuelt på stedet så det tilpasses). Når alle deltagerne står på stoffet, får de til opgave at vende det om, uden at nogen forlader tæppet eller træder uden for. Som regel kræver det et par forsøg, før det lykkes.

2. Sæt i gang! Metoder til brugerdreven innovation

2.1 Bønnekast

Formålet med metoden er at "mappe" et bestemt område - altså kortlægge bestemte karakteristika for et givent sted.

Varighed: 60 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Et kort over havnen i et overskueligt målestoksforhold

Kaffebønner

Tusch til at skrive tal på kaffebønnerne

Kameraer til hver gruppe

Magasiner og kulørte blade

Sakse

Lim

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Forinden øvelsen skrives der tal på kaffebønnerne svarende til antallet af grupper. Kaffebønnerne kastes på kortet. Der hvor bønnerne lander, de såkaldte nedslagssteder, skal grupperne gå hen. De skal undersøge stedets *hard og soft assets* - det vil sige de fysiske rammer, eksempelvis anlæg og bygninger (hard assets) og de sociale eller psykiske rammer, eksempelvis mennesker, kultur, traditioner og sociale omstændigheder (soft assets). Deltagerne skal fotografere undervejs. Det har de 30 minutter til.

Herefter skal grupperne lave en collage, der beskriver nedslagsstedets karakteristika med udgangspunkt i både hard og soft assets. Det har de 30 minutter til.

2.2 Cafémodellen

Formålet med metoden er at få og give anerkendende feedback på gruppearbejde. Der tages udgangspunkt i en samtalemodel med tre roller eller funktioner, der på skift varetages af hver gruppe:

- *Fokusgruppen* har viden og ressourcer
- *Supervisionsgruppen* hjælper med at uddybe og konkretisere fokusgruppens emne gennem en anerkendende tilgang
- *Iagttagerguppen* lytter aktivt, tager notater, samler op og beskriver samtaleforløbet

Hvis der er flere eller færre end 3 grupper, tilpasses modellen, således at alle grupper får feedback.

Varighed: 90-120 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Fremgangsmåde:

Forinden selve øvelsen har hver gruppe 45 minutter til at forberede et kort oplæg om idéerne/koncepterne. Hver gruppe tildes en rolle. Fokusgruppen præsenterer sit emne eller idé i max. 10 minutter. Herefter svarer gruppen på spørgsmål fra supervisionsgruppen.

Det er ikke tilladt at underkende hinandens idéer. Supervisionsgruppens rolle er at imødekomme fokusgruppens præsentation med åbne spørgsmål, som kan hjælpe med at belyse og undersøge emnet yderligere. Det er ikke tilladt at dømme fokusgruppens arbejde, udsagn eller at kritisere ukonstruktivt. Samtalen varer max. 15 minutter.

Iagttagergruppens rolle er først og fremmest at lytte aktivt til dynamikken mellem fokusgruppen og supervisionsgruppen og tage notater til samtaleforløb, emner og spring. Hvilke spørgsmål virker øjenåbnende for fokusgruppen? Er der emner/områder, supervisionsgruppen overser? Hvilke idéer bliver skrottet af fokusgruppen, og hvordan sker dette? Hvilke dilemmaer eller problemstillinger forholder fokusgruppen sig anderledes til efter samtalen? Iagttagergruppen samler op ved at beskrive og perspektivere samtalen i max. 10 minutter. Herefter byttes der roller, og en ny session begynder.

Timeout:

I gennemførelsen af samtalen kan man vælge at tage en timeout, hvor man tager et stop i samtalen for at skabe klarhed over emnet eller processen. Fokusgruppen kan eksempelvis anvende timeout til at bringe samtalen tilbage på sporet, hvis gruppen oplever, at samtalefokus flytter sig for hurtigt. Supervisionsgruppen kan tage en timeout, hvis medlemmerne har brug for en snak om, hvilke emner de ønsker at få belyst nærmere af fokusgruppen. Iagttagergruppen kan vælge at anvende en timeout, hvis den ønsker at gøre supervisionsgruppen eller fokusgruppen opmærksom på, at den anerkendende tilgang ikke bliver håndhævet. Iagttagergruppen spiller generelt rollen som den metareflektierende part i cafémodellen.

Spørgsmålskategorier:

Lineære spørgsmål anvendes til at afklare hændelser, årsager, facts, mv. Eksempelvis:

- Hvad?
- Hvor?
- Hvornår?

Cirkulære spørgsmål anvendes til at undersøge adfærd, forskelle, perspektiver, kontekster, evt. bagud i tid. Eksempelvis:

- Beskrivende: Karakterisér den adfærdsændring konceptet vil medføre?
- Forklarende ud fra perspektiv: Hvordan vil en turist opfatte havnen/konceptet?

Strategiske spørgsmål anvendes til at fremkalde en virkning, handling eller et indblik. Eksempelvis:

- Konfronterende spørgsmål
- Opfordrende spørgsmål

Refleksive spørgsmål anvendes med henblik på at skabe ny indsigt og nye handlemuligheder. Eksempelvis:

- Tidsmarkerende: Hvordan ser havnen ud om 10 år, og hvad er der sket i mellemtiden?
- Hypotetiske spørgsmål

2.3 Cultural Probes

Formålet med metoden er at undersøge deltagernes forhold til og oplevelse af et bestemt område og derved få et unikt indblik i dets steds- og oplevelsespotentiale for på den måde at stadfæste den lokale forankring.

Varighed: 60 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

En Cultural Probes-pose til alle deltagere der består af:

- et brev der beskriver metodens formål og retningslinjer for udførelse af opgaven
- et kort over havnen med små klistermærker til at markere deltagerens færden og oplevelser samt en notesbog til at fortælle om og uddybe markeringerne
- et engangskamera med hvilket deltagerne opfordres til at tage billeder ud fra emnet "En dag på havnen i..." (alternativt kan deltagerne anvende egne kameraer)
- to postkort med spørgsmål til besvarelse, eksempelvis "Fortæl om en tradition, der finder sted på havnen, som betyder noget særligt for dig"

Fremgangsmåde:

Deltagerne skal enten enkeltvis eller parvis ud på havnen og udforske området, tage billeder, svare på spørgsmål og markere deres færden på et kort.

2.4 de Bono tænkehatte

Formålet med metoden er at strukturere en idégenereringsproces.

Varighed: 30-60 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Tuscher

Karton

Hatte eller andre genstande i følgende farver: rød, grøn, gul, sort, hvid og blå

Fremgangsmåde:

Hver person i gruppen får tildelt en farvet hat eller genstand, som skal bæres under brainstormen. De farvede hatte repræsenterer hver især et perspektiv og tilgangsmåde til det emne, der skal diskuteres. På den måde fokuseres dialogen.

Rød hat: denne hat repræsenterer følelser. Når man har denne hat på, fokuseres der på, hvad man føler i forbindelse med det emne, der tales om. Man har nogle gange en mavefornemmelse, som man ikke helt kan forklare. Den røde hat giver mulighed for at dele sådanne følelser.

Grøn hat: denne hat repræsenterer kreativitet. Når man har denne hat på, fokuserer man på nye, kreative og spændende idéer. Når man har denne hat på, gælder de almindelige brainstorm regler – alt kan lade sig gøre, der er ingen begrænsninger, ingen må sige nej.

Gul hat: denne hat repræsenterer positivitet. Når man har denne hat på, fokuseres der på at se positivt på emnet. Med denne hat på skal man identificere alle de gode og positive grunde til, at en idé er den bedste og mest fantastiske idé, man nogensinde har hørt.

Sort hat: denne hat repræsenterer negativitet. Når man har denne hat på, kan man være negativ og skeptisk omkring en idé.

Hvid hat: denne hat repræsenterer information, neutralitet og objektivitet. Når man har denne hat på, skal man fokusere på, hvilken form for information eller hvilke personer, der behøves for at tage idéerne videre. Med den hvide hat på, undlader man følelser og fokuserer udelukkende på den objektive situation.

Blå hat: denne hat repræsenterer et meta-niveau. Når man har denne hat på, kan man se dialogen oppe fra og dermed se den i et større perspektiv. Denne hat kan alle i gruppen tage på.

2.5 Drømmerejse

Formålet med metoden er at åbne den kreative proces med drømme uden restriktioner.
Varighed: 30 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere
Magasiner og kulørte blade
Sakse
Lim
Tuscher
Karton

Deltagerne skal sidde på en stol med lukkede øjne. Facilitatoren fortæller en historie, der begynder således: "Mærk stolen under dig, mærk dine fødder på gulvet, sid tungt i stolen. Pludselig letter du og flyver op fra din stol og ser (som eksempel her) Nexø Havn oppefra, du ser hele Nexø by, Bornholm, Danmark, Europa, hele kloden og til sidst befinder du dig svævende rundt ude i rummet... Du kan mærke, at tiden flyver forbi dig. 5 år går. Og pludselig begynder du at flyve tilbage mod kloden, Europa, Danmark, Bornholm, Nexø og til sidst står du på havnen i Nexø. Stedet ligner sig selv, men alligevel kan du se, at der er sket en positiv udvikling, siden sidst du var her. Du kigger dig omkring og ser, at der foregår forskellige aktiviteter rundt omkring på havnen. Du mærker en god og livlig stemning på stedet. Du har lyst til at gå rundt og udforske stedets nye oplevelser".

Deltagerne skal nu individuelt afslutte historien ved at beskrive 3 ting eller forhold, som er ændret på havnen, og som de finder mest interessant. De kan beskrive det med ord eller lave en billedcollage. Det har de 15 minutter til.

2.6 Go-cards

Formålet med metoden er at få kendskab til deltagernes perceptions- og præferenceramme og dermed inspiration til designprocessen.
Varighed: 45 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere
25 forskellige go-cards (gratis postkort der findes på eksempelvis caféer; 10 eksemplarer af hver)
Magasiner og kulørte blade
Sakse
Lim
Tuscher
Karton

Fremgangsmåde:

Hver deltager vælger tre go-cards og laver en collage, der begrundes valget af de tre kort og beskriver vedkommendes tanker, følelser eller umiddelbare indtryk af kortene. Det har deltagerne 30 minutter til. Herefter inddeles deltagerne i mindre grupper, hvor de fremlægger arbejdet for hinanden. Det har de 15 minutter til.

2.7 Havnegrillen - speeddating på havnen

Havnegrillen er en kombineret networking- og madlavningssession. Konceptet går i al sin enkelhed ud på at få gang i samtalen på tværs af repræsenterede institutioner og individuelle aktører, mens der i fællesskab tilberedes dessert.
Varighed: 60-90 minutter

Fordelt på stationer med opgaver lige fra chokoladehakning til bananskrælning har deltagerne, med udgangspunkt i forskellige temaspørgsmål, mulighed for at diskutere emner i relation til Bornholms havne og fremtidens udviklingsmuligheder, mens de tilbereder en god frugtsalat.

Ingredienser:

Min. 15 deltagere

Min. 5 forskellige temaspørgsmål med relevans for projektet

Rigeligt med skærebrætter, knive og andre praktiske køkkenredskaber

4 store skåle

Råvarer til en god frugtsalat

Et minutur der kan ringe højt

Latexhandsker

Fremgangsmåde:

Alle råvarer afmåles på forhånd og placeres i lettilgængelige bunker ved hvert bord sammen med køkkenredskaber og temaspørgsmålene. Husk rigelige mængder latexhandsker for hygiejnens skyld.

Fordel deltagerne på hver sin side af et langbord. Deltagerne snakker sammen to og to på tværs af bordet. Der ringes med uret hvert 5. minut, og herefter roteres der til én side.

Indsaml løbende ingredienserne og hæld dem i skålene. Dæk et fælles bord med selvbetjening og server i plastikserving. Velbekomme!

2.8 Inspiration Card Workshop

Formålet med metoden er at få idéer til nye designkoncepter ved hjælp af to typer inspirationskort, domæne- og teknologi kort, som sættes sammen på forskellig vis.

Et teknologikort repræsenterer en specifik teknologi eller et produkt, der er skabt ved kombination af flere teknologier. Domænekort repræsenterer information om det domæne, der designes til. Denne information kan være brugssituationer, personer, placering og temaer fra domænet.

Varighed: 90 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Tuscher

Karton

Min. 15 domænekort

Min. 5 teknologikort

En bærbar computer og projektor, der kan vise teknologierne på en skærm

Fremgangsmåde:

Deltagerne præsenteres indledningsvist for de teknologier, som kræver en nærmere introduktion. Herefter får de tildelt teknologi- og domænekortene, som de skal sætte sammen på forskellig vis, så nye koncepter opstår. Deltagerne kan også bruge kortene mere indirekte som inspiration. Deltagerne skal skrive alle idéer ned på et stykke karton.

2.9 Mock-up

Formålet med metoden er at demonstrere og evaluere designkonceptets/designkoncepternes udformning og fysiske udtryk.

Varighed: 90-120 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Tuscher

Karton

En detaljeret beskrivelse af den konceptidé der skal arbejdes med

Materialer til at bygge med, eksempelvis flamingo, maling, pap, træ og stof

Fremgangsmåde:

Inden udviklingen af en mock-up af en konceptidé påbegyndes, er det vigtigt at have en detaljeret beskrivelse af udformningen, eksempelvis en målfast skitsering, så mock-upen kan give et så realistisk resultat som muligt. Udvikles i billige materialer, ofte i 1:1, og afprøves sammen med deltagere i de omgivelser, hvor idéen skal bruges. Det er vigtigt at inddrage personer til at give input og feedback. Det vil ofte give en række nye idéer til optimering af projektet samt tydeliggøre uhensigtsmæssigheder, der skal rettes til.

2.10 Modsætninger mødes

Metoden er en øvelse i at være konkret og specifik i videreformidling. Det er samtidig en øvelse i at turde overlade noget til andre og lade andre anlægge nye perspektiver på ens idéer og tanker.

Varighed: 60 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Magasiner og kulørte blade

Sakse

Lim

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Deltagerne fordeles i mindre grupper (helst blandede grupper hvor deltagerne ikke kender hinanden i forvejen).

Alle grupper får de samme spørgsmål at arbejde med:

- Hvilke ligheder og forskelle er der mellem jer som deltagere og de brugergrupper I evt. repræsenterer?

- Hvad fortæller lighederne om, hvordan I kan bruge hinanden?

Hver gruppe skal på 30 minutter lave en collage, der besvarer spørgsmålene på en visuel måde.

Herefter afgiver grupperne deres produkt til en anden gruppe, der skal fortolke collagen. De har 10 minutter til at snakke sammen i gruppen, inden alle mødes i plenum og fremlægger en fortolkning af collagerne for hinanden.

2.11 Negativ brainstorm

Metoden er et værktøj til idégenerering og -udvikling.
Varighed: 30 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Post-it i forskellige farver

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Deltagerne arbejder i mindre grupper.

Der er nogle regler for brainstormen, som skal overholdes:

- Man må ikke sige nej til hinandens idéer
- Man må gerne bygge videre på hinandens idéer
- Ingen ejer idéerne
- Kvantitet frem for kvalitet
- Alt kan lade sig gøre – der er ingen begrænsninger

Der arbejdes ud fra et negativt ladet spørgsmål, eksempelvis "Hvad vil være skrækkeligt, forfærdeligt og ødelæggende for havnen og havnemiljøet?".

Når man får en idé, skriver man den på en post-it og siger den højt i gruppen. Herefter placeres den på et stykke karton i midten af gruppen. Alle idéer skal stå på hver sin post-it, da en efterfølgende sortering og kategorisering lettes på denne måde. Denne brainstorm varer i 15 minutter. Herefter skal alle idéerne vendes til deres positive modsætning. De skrives også på en post-it og hænges ved siden af. Det har deltagerne 15 minutter til.

2.12 Quick-fix

Formålet med metoden er at lave en hurtig kvalificering af idéer.
Varighed: 15 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Idéer på post-it fra brainstorm

Karton

Tuscher

Fremgangsmåde:

Grupperne skal kvalificere idéerne fra en brainstorm i en SWOT-lignende model med fire akser: realistisk, ikke realistisk, innovativt/kreativt, ikke innovativt/kreativt. På den måde vælges de idéer ud, som grupperne gerne vil arbejde videre med.

2.13 Rapid Prototyping

Formålet med metoden er at lave en hurtig model af konkrete idéer.
Varighed: 60 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Magasiner og kulørte blade

Sakse

Lim

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Hver gruppe laver hurtige skitseringer af idéen, eksempelvis tre forslag på udformning på samme idé. Deltagerne skal opfordres til at eksperimentere med både form og funktion. Byg, diskutér, tilpas. Udvælg de bedste prototyper til en mock-up.

2.14 Scenarier

Formålet med metoden er at præsentere eller situere en løsning; scenarier fungerer som et forståelsværktøj. Scenarier skal illustrere en kort historie, der beskriver en idé, interaktion eller situation. Der findes fire typer scenarier: det filmede, det fotograferede, det skrevne og det tegnede scenarie.

I praksis er det skrevne og det tegnede scenarie lettest at gå til, da de ikke kræver mange hjælpemidler.

Varighed: 30 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Hver deltager vælger en type scenarie. Der kan laves ét eller flere scenarier.

2.14.1 Best case scenarie

En type scenarie hvor der arbejdes specifikt med en ønskværdig fremtidssituation.

Varighed: 30 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Gruppen skal udarbejde et tegnet scenarie, der beskriver og illustrerer den mest ønskværdige fremtidssituation for havnegruppens organisering.

2.14.2 Organisationsscenarier

En type scenarie der beskriver en potentiel organisationsform. Der tages udgangspunkt i forskellige scenarier udarbejdet med inspiration fra lignende organisationer/projekter.

Varighed: 45 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Deltagerne skal kortlægge styrker og svagheder ved de forskellige organisationsscenarier.

2.14.3 Worst case scenarie

En type scenarie hvor der arbejdes specifikt med den værst tænkelige fremtidssituation.

Varighed: 30 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Grupperne skal udarbejde et tegnet scenarie, der beskriver og illustrerer den værst tænkelige fremtidssituation for havnegruppens organisering.

2.15 Stille brainstorm (individuel)

Metoden er et værktøj til idégenerering og -udvikling.

Varighed: 30 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Post-it i forskellige farver

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Der er nogle regler for brainstormen, som skal overholdes:

- Alt kan lade sig gøre – der er ingen begrænsninger

Når man får en idé, skriver man den på en post-it. Alle idéer skal stå på hver sin post-it, da en efterfølgende sortering og kategorisering lettes på denne måde. Efter 20 minutter mødes deltagerne gruppevis og idéerne præsenteres. Herefter skal de tematiseres/kategoriseres og placeres på et stykke karton.

2.16 Vis mig hvem du er

Metoden er et værktøj til at reflektere over, hvad der skaber en god og personlig oplevelse.

Varighed: 45 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Magasiner og kulørte blade

Sakse

Lim

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Hver deltager skal medbringe en genstand på workshoppen, som afspejler eller symboliserer en særlig personlig oplevelse, som der knytter sig en fortælling til.

Deltagerne inddeles i mindre grupper. Alle i gruppen fremviser genstanden og fortæller den oplevelse, som knytter sig til den. Deltagerne må gerne spørge ind til hinandens historier.

Herefter skal grupperne finde frem til fem overordnede temaer, som er repræsenteret i hinandens oplevelser/historier. Det skrives ned eller visualiseres på anden vis på en planche. Det har de 30 minutter til.

2.17 Åben brainstorm (gruppebaseret)

Metoden er et værktøj til idégenerering og -udvikling.

Varighed: 15 minutter

Ingredienser:

Min. 8 deltagere

Post-it i forskellige farver

Tuscher

Karton

Fremgangsmåde:

Der er nogle regler for brainstormen, som skal overholdes:

- Man må ikke sige nej til hinandens idéer
- Man må gerne bygge videre på hinandens idéer
- Ingen ejer idéerne
- Kvantitet frem for kvalitet
- Alt kan lade sig gøre – der er ingen begrænsninger

Når man får en idé, skriver man den på en post-it og siger den højt i gruppen. Herefter placeres den på et stykke karton i midten af gruppen. Alle idéer skal stå på hver sin post-it, da en efterfølgende sortering og kategorisering lettes på denne måde.

3. Workshopforløb

Fase 4: Workshop 1

Formål: atafdække deltagernes forståelse af "den gode oplevelse" og "det gode havneliv".

Metode(r): Vis mig hvem du er, Drømmerejse og Negativ brainstorm

Varighed: 120-150 minutter

Beskrivelse:

Deltagerne skal medbringe en genstand, som repræsenterer eller symboliserer en god (ikke nødvendigvis havnerelateret) oplevelse for dem. Deltagerne skal fremvise og fortælle gruppevis om deres genstande, og herefter er opgaven at finde frem til fem fællesnævner i historierne; altså at diskutere og udpege hvilke elementer, der skaber en god oplevelse.

Dernæst skal deltagerne ud på en drømmerejse; der læses en historie om havnen og dens fremtidige udvikling op, som deltagerne individuelt skal afslutte ved at beskrive de tre ting eller forhold, som har ændret sig, og som de finder mest interessant. Formålet med denne metode er at åbne den kreative proces med drømme uden restriktioner.

Til sidst skal deltagerne arbejde med en negativ brainstorm med udgangspunkt i et negativt ladet spørgsmål. De idéer som kommer på bordet skal efterfølgende vendes til deres positive modsætning.

Fase 5: Workshop 2

Formål: at deltagerne "mapper" udvalgte områder på havnen; helt konkret at de kortlægger fysiske og kulturelle/socialt karakteristika ved tilfældige nedslagssteder. Denne metode anvendes for at understøtte *design for locality* tankegangen.

Metode(r): Bønnekast og Stille Brainstorm

Varighed: 120-150 minutter

Beskrivelse:

Kaffebønner svarende til antallet af grupper kastes på et stort kort over havnen. Der hvor bønnerne lander, de såkaldte nedslagssteder, skal grupperne gå hen. Her skal de undersøge stedets *hard* og *soft assets* – det vil sige de fysiske rammer, eksempelvis anlæg og bygninger (hard assets) og de sociale eller psykiske rammer, eksempelvis mennesker, kultur, traditioner og sociale omstændigheder (soft assets). Deltagerne skal tage billeder og skrive notater.

Workshoppen afsluttes med en "Stille brainstorm", hvor deltagerne individuelt kan tænke frit og komme med idéer til havnens udvikling.

Fase 5: Workshop 3

Formål: at undersøge deltagernes forhold til og oplevelse af udvalgte områder på havnen og derved få et unikt indblik i stedernes oplevelsespotentialer på den måde at stadfæste den lokale forankring (og dermed også understøtte *design for locality* tankegangen).

Metode(r): Cultural Probes

Varighed: 90 minutter

Beskrivelse:

Deltagerne får hver især udleveret en pose med forskellige værktøjer til at løse forskellige opgaver, eksempelvis to postkort med spørgsmål til besvarelse og et kort over havnen samt små klistermærker til at markere steder, der ifølge den enkelte deltager fremstår betydningsfulde.

Fase 6: Workshop 4

Formål: at deltagerne inddrager ny teknologi i idéudviklingen.

Metode(r): Inspiration Card Workshop

Varighed: 90 minutter

Beskrivelse:

Først bliver deltagerne præsenteret for de forskellige teknologier, eksempelvis ved hjælp af små videoklip fra YouTube.

Herefter skal deltagerne sætte to typer inspirationskort, domæne- og teknologikort, sammen på forskellig vis. Teknologikortene repræsenterer en specifik teknologi eller et produkt skabt ved kombination af flere teknologier. Domænekortene repræsenterer brugssituationer, personer, placeringer og temaer fra domænet. Det er deltagernes egne billeder fra de foregående workshops, der anvendes som domænekort. På den måde kan der udvikles idéer til nye designkoncepter.

Fase 6: Workshop 5

Formål: at deltagerne strukturerer idégenereringsprocessen.

Metode(r): de Bonos tænkehatte og Scenarier

Varighed: 120 minutter

Beskrivelse:

Alle deltagere får tildelt en farvet hat eller genstand, som skal bæres under brainstormen. De farvede genstande repræsenterer hver især et perspektiv og tilgangsmåde til den idé, der skal diskuteres. På den måde bliver dialogen fokuseret.

Dernæst skal deltagerne arbejde med scenarier med det formål at præsentere eller situere en idé. Scenarierne fungerer som et forståelsesværktøj ved at illustrere en kort historie, der beskriver et koncept eller en idé, interaktion eller situation.

Fase 6: Workshop 6

Formål: at deltagerne belyser og undersøger de enkelte idéer yderligere.

Metode(r): Cafémodellen

Varighed: 120-180 minutter

Beskrivelse:

Deltagerne skal give og modtage anerkendende feedback på de enkelte idéer i gruppen. Der tages udgangspunkt i en samtalemodel med forskellige roller eller funktioner, der varetages på skift.

Fase 6: Workshop 7

Formål: at forberede deltagerne på det forløb, som ligger efter projektets afslutning. Da der ikke er midler i projektet til at iværksætte gruppernes idéer, er det op til deltagerne efterfølgende at føre visionerne videre og søge om midler til realisering.

Metode(r): Organisationsscenarioer, Best case scenarie og/eller Worst case scenarie

Varighed: 90-120 minutter

Beskrivelse:

Deltagerne skal argumentere for og diskutere de enkelte idéer med udgangspunkt i nogle af de retningslinjer for tildeling af midler, som flere af de store fonde opstiller. Derudover skal grupperne diskutere og finde en model for organisering efter projektophør.

Fase 6: Workshop 8

Formål: at deltagerne demonstrerer, konkretiserer og evaluerer idéen/konceptets udformning og udtryk.

Metode(r): Rapid prototyping og/eller Mock-up

Varighed: 120-180 minutter

Beskrivelse:

Deltagerne skal udarbejde en model af en eller flere idéer. Såfremt det er relevant, skal det foregå sammen med eksterne brugere i de omgivelser, hvor idéen skal etableres/udfolde sig med henblik på feedback. Det giver mulighed for en sidste justering.

Fase 6: Workshop 9

Formål: at deltagerne giver/modtager feedback og sparring på idéerne på tværs af de deltagende havne.

Metode(r):

Varighed: 180 minutter

Beskrivelse:

På den niende og sidste workshop skal alle fire havnegrupper mødes og fremlægge deres idéer for hinanden. Det giver mulighed for netværk og sparring.

6 Spørgeskemaundersøgelser

Både og – hvorfor var projektet ikke noget for dig?

E-mail til deltagere i informationsmøderne, som ikke har tilmeldt sig projektet:

Kære bornholmer

Du viste interesse for projekt "Både og" – et brugerdrevent udviklingsinitiativ, som skal skabe nye spændende oplevelser i de bornholmske havne - ved at deltage i ét eller flere af de stormøder, projektet stod bag i maj 2011. Møderne blev indledt med et oplæg ved Emilia van Hauen, Eva Stensig, Preben Mejer eller Anne Skare Nielsen.

Bornholms Regionskommune og Center for Regional- og Turismeforskning, som står bag projektet, vil gerne blive bedre til at gennemføre initiativer, der inddrager borgerne. Det er derfor af stor værdi for os, hvis du via følgende link vil fortælle, hvorfor du fravalgte at deltage i projektet, din indledende interesse til trods?

Link til undersøgelse: <http://obsurvey.com/S2.aspx?id=71CA1C2A-B202-4163-A393-3E19BE924043>

Vi beder dig svare via ovenstående link for at tilgodese ønsker om anonymitet. Du skal blot besvare to spørgsmål, så det tager kun et par minutter.

Din besvarelse indgår i en samlet evaluering af projektet, hvor vi bl.a. vil belyse årsager til, at folk fravalgte at deltage. Læs mere om "Både og" på www.bornholmshavne.dk

På forhånd tak for hjælpen.

Venlig hilsen

Undersøgelsen:

Tak fordi du vil deltage i undersøgelsen af, hvorfor folk fravalgte at deltage i havneprojektet "Både og", som Bornholms Regionskommune og Center for Regional- og Turismeforskning står bag.

1. Hvilket stormøde deltog du i?
 - Nexø - Emilia van Hauen
 - Rønne - Anne Skare Nielsen
 - Svaneke - Eva Stensig
 - Sandvig - Preben Mejer
 - Mere end ét møde
 - Deltog ikke
2. Kan du kort fortælle, hvorfor du fravalgte at deltage i projekt "Både og"?

3. For at blive bedre til at gennemføre projekter, som involverer borgerne, er det vigtigt for os at forstå, hvorfor folk fravælger at deltage i sådanne initiativer. Har du lyst til at diskutere årsagen til dit fravalg samt borgerinddragelse generelt i en fokusgruppe? Så angiv e-mail og telefonnummer nedenfor, og vi vil kontakte dig i løbet af februar 2012. Hvis ikke, så klik blot på Næste.

Besvarelsen er modtaget - tak for din deltagelse.

Venlig hilsen [BRK](#) og [CRT](#).

Hvorfor forlod du projekt både og?

E-mail til deltagere, som har forladt projektet:

Kære deltager i projekt "Både og"

Du tilmeldte dig i forsommeren 2011 projekt "Både og" – et brugerdrevent udviklingsinitiativ, som skal skabe nye spændende oplevelser i de bornholmske havne. Desværre har vi enten slet ikke set dig på arbejdsgruppens møder, eller du har kun været til stede ganske få gange i projektets begyndelse.

Bornholms Regionskommune og Center for Regional- og Turismeforskning, som står bag projektet, vil gerne blive bedre til at gennemføre initiativer, der inddrager borgerne. Det er derfor af stor værdi for os, hvis du via følgende link vil fortælle, hvorfor du har forladt projekt "Både og"?

Link til undersøgelsen: <http://obsurvey.com/S2.aspx?id=A886EFD0-96F1-451D-9D75-44C5E2338009>

Vi beder dig svare via ovenstående link for at tilgodese ønsker om anonymitet. Du skal blot besvare ét spørgsmål, så det tager max et par minutter.

Din besvarelse indgår i en samlet evaluering af projektet, hvor vi bl.a. vil belyse årsager til, at folk forlod projektet undervejs i forløbet. Læs mere om "Både og" på www.bornholmshavne.dk

På forhånd tak for hjælpen.

Venlig hilsen

Undersøgelsen:

Tak fordi du vil medvirke i undersøgelsen af, hvorfor deltagere valgte at forlade havneprojektet "Både og", som Bornholms Regionskommune og Center for Regional- og Turismeforskning står bag.

1. Beskriv med egne ord, hvorfor du valgte at forlade projektet undervejs i workshopforløbet - eller aldrig blev en del af projektet trods din interesse?
2. Hvilken havnegruppe deltog du i? (undlad, hvis du ikke ønsker at oplyse det)

3. For at blive bedre til at gennemføre projekter, som involverer borgerne, er det vigtigt for os at forstå, hvorfor folk forlader sådanne projektføløb undervejs. Har du lyst til at diskutere dine erfaringer med "Både og" og evt. lignende tiltag i en fokusgruppe? Så angiv e-mail og telefonnummer nedenfor, og vi vil kontakte dig i løbet af februar 2012. Hvis ikke, så klik blot på Næste.

Besvarelsen er modtaget - tak for din deltagelse. Du kan nu lukke vinduet.

Venlig hilsen [BRK](#) og [CRT](#).

Evaluering af workshopforløb

Efter aftale har alle workshopdeltagere fået tilsendt et link til følgende spørgeskema i elektronisk form umiddelbart efter den enkelte workshop. Deltagerne har modtaget/vil modtage spørgeskema efter i alt fire workshops. Spørgsmål markeret med (*) er fjernet fra skemaet efter 2 besvarelsesrunde, så deltagerne ikke hver gang har skullet besvare de samme indledende spørgsmål.

Tak fordi du vil hjælpe med at udfylde dette spørgeskema som led i evalueringen af projektet "Både og".

1. Hvad nummer workshop, har du netop deltaget i?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8

2. Hvilken havn?

- Allinge
- Gudhjem
- Hasle
- Nexø
- Svaneke
- Tejn

3. Hvad er din primære tilknytning til havnen?

- Arbejde/erhverv
- Fritid
- Foreningsarbejde
- Andet

4. Hvor tit kommer du på havnen? *

- Hver dag
- Flere gange om ugen
- Flere gange om måneden
- Sjældnere

5. Hvorfor deltager du i projektet? (markér de to årsager, som bedst beskriver din motivation)

- Jeg har ideer, som jeg gerne ser ført ud i livet
- Jeg vil sikre mig, at havnen udvikler sig, som jeg kunne tænke mig
- Jeg repræsenterer en forening
- Jeg er med for at sikre min erhvervsmæssige interesser
- Jeg er med af nysgerrighed.

6. Hvad har du indtil videre fået ud af workshopforløbet? * (markér det pt. væsentligste udbytte)

- Nye kontakter
- Ændring af min opfattelse af mulighederne på havnen
- Ny viden om mulighederne for at udvikle havnen
- Ikke noget konkret

7. Hvor mange af workshopdeltagerne kendte du i forvejen? *

- Alle
- De fleste
- Enkelte
- Ingen

8. Hvordan vil du beskrive udbyttet af dagens workshop?

9. Hvordan har workshopforløbet påvirket, hvem du samarbejder med? *

- Jeg har fået nye kontakter/samarbejdspartnere på havnen
- Jeg har fået nye kontakter uden for havnen/havnemiljøet
- Ingen påvirkning

10. Er dit samarbejde med andre havneaktører blevet tættere sammenlignet med før workshopforløbet? *

- Ja
- Nej

11. Hvem savner du som deltagere i workshopforløbet?*

- Folk fra havnemiljøet
- Folk og foreninger fra resten af byen
- Folk fra erhvervslivet
- Offentlige institutioner og myndigheder
- Andre arbejdsgrupper
- Ingen

12.Hvilken rolle mener du, at kommunen skal spille i forhold til udviklingen på havnen?*

- Kommunen skal ikke blande sig i havnen
- Kommunen skal gøre som nu
- Kommunen skal være mere aktiv

13.Hvad håber du på at få ud af deltagelsen i projektet?* (Marker de to væsentligste)

- Mere aktivitet på havnen generelt
- Flere penge til projekter på havnen
- Mere gang i erhvervslivet på havnen
- Flere af byens borgere involveret på havnen
- Flere turister på havnen
- Andet _____

14.Andre kommentarer til dagens workshop og/eller projektet i det hele taget?

CRT

CENTER FOR REGIONAL- OG TURISMEFORSKNING